

भारत का राजपत्र

The Gazette of India

भारताचे राजपत्र

असाधारण
EXTRAORDINARY
असाधारण

पात्र 12 अनुभाग 1

Part XII Section 1

पात्र बारा अनुभाग १

प्राधिकार से प्रकाशित

PUBLISHED BY AUTHORITY

प्राधिकाराद्वारे प्रकाशित

सं. 1]

नई दिल्ली, 22 जून 1995/1 आषाढ (शक) 1917

[खण्ड 6

No. 1]

NEW DELHI, 22nd JUNE 1995/1 ASADHA (SAKA) 1917

[Vol. 6

मंक १]

नवी दिल्ली, २२ जून १९९५/१ आषाढ (शक) १९१७

[खंड ६

स्वतंत्र संकलन म्हणून काईल करण्यासाठी या भागाला वेगळे पृष्ठ क्रमांक दिले आहेत.

विधि और न्याय मंत्रालय

(विधायी विभाग)

नई दिल्ली, दिनांक 22 जून 1995/1 आषाढ (शक) 1917

(1) दि बिडी अँड सिगार वर्कर्स (कंडीशन आॅफ एम्प्लॉयमेंट) एक्ट, 1966, (2) दि प्रिव्हेन्शन आॅफ फूड अँडल्टरेशन एक्ट, 1954, (3) दि इसेंशियल कमॉडिटीज एक्ट, 1955, (4) दि ट्रेड युनियन्स एक्ट, 1926, (5) दि इक्कल रेम्युनरेशन एक्ट, 1976, (6) दि एम्प्लॉयर्स लायबिलिटी एक्ट, 1938 के मराठी अनुवाद राष्ट्रपती के प्राधिकार से प्रकाशित किया जाता है और यह प्राधिकृत पाठ (केंद्रीय विधि) अधिनियम, 1973 (1973 का 50) की धारा 2 के खण्ड (क) के अधीन उसका मराठी प्राधिकृत पाठ समझा जायेगा।

MINISTRY OF LAW AND JUSTICE

(LEGISLATIVE DEPARTMENT)

New Delhi, dated 22nd June 1995/1 ASADHA (SAKA) 1917

The Translation in Marathi of (1) The Beedi and Cigar Workers (Conditions of Employment) Act, 1966, (2) The Prevention of food Adulteration Act, 1954, (3) The Essential Commodities Act, 1955, (4) The Trade Unions Act, 1926, (5) The Equal Remuneration Act, 1976, (6) The Employers' Liability Act, 1938 hereby published under the authority of the President and shall be deemed to be the authoritative text thereof in Marathi under clause (a) of section 2 of the Authoritative Texts (Central Laws) Act, 1973 (50 of 1973).

विधि और न्याय मंत्रालय

(विधायी विभाग)

नवी दिल्ली, दिनांक २२ जून १९९५/१ आषाढ (शके) १९९७

(१) दि बिडी अँड सिगार वर्कसं (कंडीशन ऑफ एम्प्लॉयमेंट) अॅक्ट, १९६६, (२) दि प्रिव्हेन्शन ऑफ कूड अँडल्टरेशन अॅक्ट, १९५४, (३) दि इसेंशियल कमैंडिटीज अॅक्ट, १९५५, (४) दि ट्रैड युनियन्स अॅक्ट, १९२६, (५) दि इक्वल रेम्युनरेशन अॅक्ट, १९७६, (६) दि एम्प्लॉयसं लायबिलिटी अॅक्ट, १९३८ या अधिनियमाचा मराठी अनुवाद याद्वारे राष्ट्रपतीच्या प्राधिकाराने प्रसिद्ध करण्यात येत असून 'प्राधिकृत पाठ (केंद्रीय विधि) अधिनियम, १९७३' (१९७३ चा अधिनियम क्रमांक ५०) याच्या कलम २, खंड (क) अन्वये हा अनुवाद त्या अधिनियमाचा प्राधिकृत पाठ आहे असे समजले जाईल.

निर्देशसूची INDEX

अधिनियमाचे नाव Name of the Act	पृष्ठ क्रमांक Page No.
१. बिडी व सिगार कामगार (कामासंबंधीची परिस्थिती) अधिनियम, १९६६ The Beedi and Cigar Workers (Conditions of Employment) Act, 1966	३
२. अब्सेसल प्रतिबंधक अधिनियम, १९५४ The Prevention of food Adulteration Act, 1954.	९७
३. अत्यावश्यक वस्तू अधिनियम, १९५५ The Essential Commodities Act, 1955.	३७
४. व्यवसाय संघ अधिनियम, १९२६ The Trade Unions Act, 1926.	५५
५. समान पारिश्रमिक अधिनियम, १९७६ The Equal Remuneration Act, 1976.	६५
६. नियोक्ता दायित्व अधिनियम, १९३८ The Employers' Liability Act, 1938	७१

अन्नभेसळ प्रतिबंधक अधिनियम, १९५४

(१९५४ चा अधिनियम क्रमांक ३७)
(३७ मार्च १९५४ रोजी यथाविद्यमान)

[२९ सप्टेंबर, १९५४]

अन्नभेसळ प्रतिबंध करण्यासाठी उपबंध करण्याबाबत अधिनियम.

भारतीय गणराज्याच्या पाचव्या वर्षी संसदेकडून पुढीलप्रमाणे अधिनियमित होवो :—

प्रारंभिक

१. (१) या अधिनियमास अन्नभेसळ प्रतिबंधक अधिनियम, १९५४ असे म्हणता येईल. संक्षिप्त नाव, विस्तार व प्रारंभ.
 (२) त्याचा विस्तार ' * * * संपूर्ण भारतभर आहे.
 (३) हा अधिनियम केंद्र शासन, शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे नियत करील अशा 'दिनांकास अंमलात येईल.
२. या अधिनियमात, संदर्भानुसार अन्यथा आवश्यक नसेल तर,— व्याख्या.
 [(एक) "भेसळकारी पदार्थ" याचा अर्थ, भेसळ करण्याच्या प्रयोजनार्थ वापरण्यात येणारा किंवा वापरात येईल असा कोणताही पदार्थ, असा आहे;]
 [(एक-क)] "भेसळयुक्त"—एखादा अन्नपदार्थ पुढील बाबतीत भेसळयुक्त असल्याचे मानले जाईल :—
 (क) जर विक्रेत्याने विकलेल्या अन्नपदार्थाचा गुणधर्म, त्यातील मुख्य द्रव्य किंवा त्या पदार्थाची प्रत खरेदीदाराच्या मागणीनुसार नमून, त्यामुळे त्याचा तोटा होण्यासारखा असेल अथवा तो जसा दिसतो किंवा जसा आहे असे अभिवेदन करण्यात आले आहे तशा गुणधर्माचा किंवा तशा मुख्य द्रव्याचा किंवा तशा प्रतीचा बनवलेला नसेल तर;
 (ख) ज्यामुळे त्या पदार्थाचा गुणधर्म, त्यातील मुख्य द्रव्य किंवा त्या पदार्थाची प्रत यांच्यावर अपायकारक परिणाम होईल असे इतर कोणतेही द्रव्य त्यात असेल किंवा अशा प्रकारे त्या पदार्थावर प्रक्रिया करण्यात आली असेल तर;
 (ग) ज्यामुळे त्या पदार्थाचा गुणधर्म, त्यातील मुख्य द्रव्य किंवा त्या पदार्थाची प्रत यांच्यावर अपायकारक परिणाम होईल अशा तन्हेने जर त्या पदार्थात निकृष्ट दर्जाचे किंवा संवंग असे द्रव्य संपूर्णतः किंवा अंशतः घालण्यात आले असेल तर;
 (घ) ज्यामुळे त्या पदार्थाचा गुणधर्म, त्यातील मुख्य द्रव्य किंवा त्या पदार्थाची प्रत यांच्यावर अपायकारक परिणाम होईल अशा प्रकारे जर त्या पदार्थातील एखादा घटक संपूर्णतः किंवा अंशतः काढून वेण्यात आला असेल तर;
 (ङ) तो पदार्थ आरोग्यविधातक वातावरणात तयार करण्यात आल्यामुळे किंवा तशा वातावरणात आवेदित करण्यात आल्यामुळे किंवा तशा वातावरणात ठेवण्यात आल्यामुळे जर द्रवित झाला असेल किंवा आरोग्यास अपायकारक झाला असेल तर;
- (च) जर त्या पदार्थात संपूर्णतः किंवा अंशतः कोणतेही धाणेरडे, नासके, ' * * * कुजके, सडलेले किंवा रोगग्रस्त अशा प्राप्यापासून किंवा वनस्पतीपासून घनलेले द्रव्य असेल, किंवा त्या पदार्थावर कोड पडलेली असेल किंवा तो मनुष्यप्राण्याने सेवन करण्यास अन्यथा अयोग्य असेल तर;

१. १९७१ चा अधिनियम ४१, कलम २ द्वारे "जमू व काश्मीर राज्य खेरीजकसून" हा मजकूर गाळा (२६ जानेवारी, १९७२ रोजी व तेव्हापासून).

२. १ जून, १९५५. भारताचे राजपत्र (इंग्रजी), भाग दोन, अनुभाग ३, पृष्ठ क्र. ८७४ पहा. अधिसूचना क्र. एस.आर.ओ., १०८५, दिनांक १ मे, १९५५ पहा.

हा अधिनियम, १९६३ चा विनियम क्र. ६, कलम २ आणि अनुसूची १ यांद्वारे दादरा व नगर हवेली येथे, १९६३ चा विनियम क्र. ७, कलम ३ व अनुसूची १ यांद्वारे पौंडेचरी येथे व, १९६३ चा विनियम क्र. ११, कलम ३ व अनुसूची यांद्वारे गोवा, दमण, दीव येथे लागू करण्यात आला व १९७२ चा अधिनियम २४ यांद्वारे नागालंडमधील कोहिमा व मोकोकचुंग जिल्ह्यामध्ये लागू करण्यात आला.

३. १९७६ चा अधिनियम ३४, कलम २ द्वारे खंड (एक) घाला.

४. वरील अधिनियमाच्या कलम २ द्वारे खंड (एक) ला खंड (एक-क) असा नवीन क्रमांक दिला. (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

५. वरील अधिनियमाच्या कलम २ द्वारे "किळसवाणे" हा शब्द गाळा (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

(द) जर तो पदार्थ रोगप्रस्त्र प्राण्यापासून मिळवलेला असेल तर;

(ज) ज्यामुळे तो पदार्थ आरोग्यास अपायकारक होईल असे कोणतेही विषारी द्रव्य किंवा अन्य घटकद्रव्य त्यात असेल तर;

(झ) जर त्या पदार्थाचे पाव, ज्यामुळे त्यात ठेवलेला पदार्थ आरोग्यास अपायकारक होतो अशा कोणत्याही विषारी किंवा हानिकारक द्रव्यापासून संपूर्णतः किंवा अंशतः बनवलेले असेल तर;

[(ब) जर त्याच्या संबंधात विहित केलेल्या रंजकद्रव्याव्यतिरिक्त इतर कोणतेही रंजकद्रव्य त्या पदार्थात वापरलेले असेल, किंवा पदार्थामध्ये वापरलेल्या विहित रंजकद्रव्याचे प्रमाण कमीजास्तपणाच्या विहित मयदित नसेल तर;]

(ट) जर त्या पदार्थात कोणतेही मनाई केलेले रक्षकद्रव्य असेल किंवा अनुज्ञात रक्षकद्रव्य विहित केलेल्या मयदितेक्षा अधिक प्रमाणात असेल तर;

[(ठ) जर त्या पदार्थाची प्रत किंवा शुद्धता विहित मानकापेक्षा कमी असेल किंवा त्यामधील घटकद्रव्यांचे परिमाण कमीजास्तपणाच्या विहित मयदित नसून, त्यामुळे तो पदार्थ आरोग्यास अपायकारक झाला असेल तर;]

[(इ) जर त्या पदार्थाची प्रत किंवा शुद्धता विहित मानकापेक्षा कमी असेल किंवा त्यामधील घटकद्रव्यांचे परिमाण हे, कमीजास्तपणाच्या विहित मयदित नसेल, परंतु, तो पदार्थ आरोग्यास अपायकारक झाला नसेल तर:

परंतु, मूलान्न असलेल्या एखाद्या अन्वपदार्थाची प्रत किंवा शुद्धता विहित मानकापेक्षा कमी झाली असेल किंवा त्यामधील घटकांचे परिमाण हे कमीजास्तपणाच्या विहित मयदित नसून, दोन्ही बाबतीत केवळ नैसर्गिक कारणामुळे किंवा मानवी शक्तीच्या आटोक्यावाहीरील कारणामुळेच तसे घडले असेल तर, असा पदार्थ या उपखंडाच्या अर्थानुसार भेसळ्युक्त असल्याचे मानण्यात येणार नाही.

स्पष्टीकरण.—जर एक किंवा त्याहून अधिक मूलान्नपदार्थ एकत्र मिसळले असतील आणि अशा प्रकारे तयार झालेला अन्वपदार्थ,—

(क) त्यातील घटकद्रव्य सूचित करणाऱ्या नावाने साठवण्यात, विकल्पात किंवा वाटण्यात आला असेल; आणि

(ख) तो आरोग्यास अपायकारक नसेल तर;

—असा तयार पदार्थ या खंडाच्या अर्थानुसार भेसळ्युक्त असल्याचे मानण्यात येणार नाही;]

(दोन) “केंद्रीय अन्व प्रयोगशाळा” याचा अर्थ, कलम ४ खाली स्थापन केलेली किंवा विनिर्दिष्ट केलेली कोणतीही प्रयोगशाळा किंवा संस्था, असा आहे;

(तीन) “समिती” याचा अर्थ, कलम ३ खाली घटित केलेली केंद्रीय अन्व मानक समिती, असा आहे;

(चार) “संचालक, केंद्रीय अन्व प्रयोगशाळा” याचा अर्थ, केंद्र शासनाने शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे ‘संचालक, केंद्रीय अन्व प्रयोगशाळा’, म्हणून नियुक्त केलेली व्यक्ती, असा आहे, व यामध्ये संचालकाची या अधिनियमाखाली सर्व किंवा त्यांपैकी कोणतीही कामे करण्यासाठी केंद्र शासनाने तशाच तन्हेने नियुक्त केलेल्या कोणत्याही व्यक्तीचा समावेश आहे:

[परंतु, कोणत्याही अन्वपदार्थाची निमिती, आयात किंवा विक्री यामध्ये ज्या कोणत्याही व्यक्तीचा आधिक हितसंबंध असेल अशा व्यक्तीची या खंडाखाली संचालकपदी नियुक्ती करण्यात येणार नाही;]

[(पाच) “अन्व” याचा अर्थ, औषधिद्रव्ये व पाणी वगळता मनव्यप्राण्याने सेवन करावयाचे अन्व किंवा वेय म्हणून वापरण्यात येणारा कोणताही पदार्थ, असा आहे व त्यात पुढील गोष्टींचा अंतर्भव होतो :—

(क) सर्वासाधारणपणे जो पदार्थ मानवी अन्वाच्या घटनेत किंवा ते तयार केले जात असताना त्यात उत्तरतो किंवा वापरला जातो असा कोणताही पदार्थ,

(ख) कोणताही स्वादकारी पदार्थ किंवा मसाल्याचे पदार्थ, आणि

१. १९७६ चा अधिनियम ३४, कलम २ द्वारे मूळ उपखंड (ज) ऐवजी घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

२. वरील अधिनियमाच्या कलम २ द्वारे मूळ उपखंड (झ) ऐवजी घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

३. वरील अधिनियमाच्या कलम २ द्वारे घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

४. वरील अधिनियमाच्या कलम २ द्वारे मूळ मजकुराऐवजी घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

(ग) जो पदार्थ, त्याचा वापर, स्वरूप, त्यातील मुख्य द्रव्य किंवा त्याची प्रत लक्षात घेऊन, केंद्र शासन, शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, या अधिनियमाच्या, प्रयोजनार्थ अन्न म्हणून घोषित करील असा इतर कोणताही पदार्थ;]

[(सहा) "अन्न (आरोग्य) प्राधिकरण" याचा अर्थ, संचालक, वैद्यकीय व आरोग्य सेवा किंवा राज्यामधील आरोग्य प्रशासनाचा प्रभारी मुख्य अधिकारी, असा आहे,—मग तो कोण-त्याही पदनामाने ओळखला जात असो—आणि यात, शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे केंद्र शासन किंवा राज्य शासन याने, तीत विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशा स्थानिक क्षेत्राच्या संबंधात या अधिनियमाखाली अन्न (आरोग्य) प्राधिकरणाच्या शक्तींचा वापर करण्यासाठी व त्याची कर्तव्ये पार पाडण्यासाठी ज्यास शक्ती प्रदान केली असेल अशा कोणत्याही अधिकाराचा समावेश होतो;]

(सात) "स्थानिक क्षेत्र" याचा अर्थ, [केंद्र शासनाने किंवा राज्य शासनाने,] शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, या अधिनियमाच्या प्रयोजनांसाठी स्थानिक क्षेत्र म्हणून घोषित केलेले कोणतेही नागरी किंवा ग्रामीण क्षेत्र, असा आहे;

(आठ) "स्थानिक प्राधिकरण" याचा अर्थ,—

(१) जे स्थानिक क्षेत्र,—

(क) नगरपालिका क्षेत्र म्हणून असेल त्याच्या बाबतीत, नगरपालिका मंडळ किंवा महानगरपालिका;

(ख) कटक म्हणून असेल त्याच्या बाबतीत, कटक प्राधिकरण;

(ग) अधिसूचित क्षेत्र म्हणून असेल त्याच्या बाबतीत, अधिसूचित क्षेत्र समिती, —असा आहे;

(२) अन्य कोणत्याही स्थानिक क्षेत्राच्या बाबतीत, या अधिनियमान्वये [केंद्र शासन किंवा राज्य शासन] विहित करील असे प्राधिकरण, असा आहे;

[(आठ-क) "स्थानिक (आरोग्य) प्राधिकरण" याचा स्थानिक क्षेत्राच्या संबंधातील अर्थ, शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, केंद्र शासन किंवा राज्य शासन याने, तीत विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशा पदनामाचा जो अधिकारी अशा क्षेत्रातील आरोग्य प्रशासनाचा प्रभारी म्हणून नियुक्त केला असेल तो अधिकारी, असा आहे;

(आठ-ख) "निर्मिति" यामध्ये, एखाद्या अन्नपदार्थाच्या निर्मितीला आनुषंगिक किंवा सांव्याकारी असलेल्या कोणत्याही प्रक्रियेचा समावेश आहे;]

(नऊ) "गैरछापाचा" म्हणजे,—

(क) एखादा दुसरा अन्नपदार्थ ज्या नावाखाली विकला जात असेल, त्या दुसऱ्या अन्नपदार्थाची तो नवकल असेल किंवा त्याची प्रतिवस्तु म्हणून असेल किंवा ज्यामुळे फसवणूक होण्यासारखी आहे इतके त्या दुसऱ्या पदार्थाशी त्याचे साम्य असेल आणि त्याचे खरे स्वरूप अवृक्त होईल अशा प्रकारे स्पष्टपणे व ठळकपणे त्यावर लेबल लावलेले नसेल तर;

(ख) तो एखाद्या ठिकाणाचे किंवा देशाचे उत्पादन आहे असे खोटे निवेदन केलेले असेल तर;

(ग) दुसऱ्या अन्नपदार्थाच्या नावाखाली तो विकला जात असेल तर;

(घ) तो पदार्थ खराब झाला आहे ही वस्तुस्थिती लपून राहील अशा प्रकारे तराला रंग किंवा स्वाद देण्यात आणि असेल अथवा त्यावर पुढे चढवण्यात आले असेल, त्याला पावडर लावली असेल किंवा त्याला पांलिश केले असेल अथवा तो पदार्थ वस्तुत: आहे त्यापेक्षा अधिक चांगला किंवा अधिक किमती दिसेल अशा प्रकारे त्यावर केला असेल तर;

(इ) लेबलावर किंवा अन्यत्र त्याच्याबाबत खोटे दावे सांगणारी विधाने केलेली असतील तर;

(ज) निर्माणिकाने किंवा उत्पादकाने किंवा त्याच्या सूचनेवरून त्यावर किंवा सीलबंद केलेल्या आणि त्याचे नाव व पत्ता असलेल्या आवेष्टनांमध्ये तो विकला जात असताना, प्रत्येक आवेष्टनाच्या बाहेरील बाजूवर, त्यातील पदार्थाचा तपशील, या अधिनियमान्वये कमीजास्त-पणाबाबत विहित केलेल्या मर्यादिनुसार ठळकपणे व अचूकपणे नमूद केलेला नसेल तर;

१. १९७६ चा अधिनियम ३४, कलम २ द्वारे मूळ मजकुराऐवजी घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेह्यापासून).

२. १९६४ चा अधिनियम ४९, कलम २ द्वारे 'राज्य शासन' याऐवजी हा शब्दोलेख घातला (१ मार्च, १९७५ रोजी व तेह्यापासून).

३. १९७६ चा अधिनियम ३४, कलम २ द्वारे घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेह्यापासून).

भारताचे राजपत्र, असाधारण
GAZETTE OF INDIA, EXTRAORDINARY

(छ.) एखाद्या महत्वाच्या तपशिलाबाबत खोटे किंवा दिशाभल करणारे असे त्या पदार्थाच्या घटकद्रव्यांसंबंधीचे किंवा त्यात अंतर्भूत असलेल्या द्रव्यांसंबंधीचे कोणतेही विधान, आकृती किंवा चिन्ह त्याच्या आवेष्टनावर किंवा आवेष्टनावरील लेबलावर असेल; किंवा ते आवेष्टन त्यातील वस्तुचाबत अन्यप्रकारे फसवणूक करणारे असेल तर;

(ज.) त्या पदार्थाच्या आवेष्टनावर किंवा आवेष्टनावरील लेबलावर त्या पदार्थाचा निर्माणक किंवा उत्पादक म्हणून कपोलकलिप्त इसमध्ये किंवा कंपनीचे नाव असेल तर;

(झ.) तो विशेष पद्याहार म्हणून उपयोगात्ता असल्याचे अभिप्रेत असेल किंवा तसे अभिवेदन करण्यात आले असेल, परंतु, अशा कामी तो कसा उपयुक्त आहे यासंबंधी त्याच्या खरेदीदाराला पुरेशी माहिती व्हावी म्हणून त्यामधील जीवनसत्त्वे, खनिजे किंवा इतर पद्यकर गुणधर्म याविषयी विहित केली जाईल अशी माहिती त्याच्या लेबलावर नसेल तर;

(झ.) वस्तुस्थिती जाहीर करणारे लेबल न लावता अथवा या अधिनियमाने किंवा त्याखाली केलेल्या नियमांनी आवश्यक केलेल्या गोष्टीचा भंग करून जर कोणताही कृत्रिम स्वाद, कृत्रिम रंग किंवा रासायनिक रक्खकद्रव्य त्यात घातलेले असेहे तर;

(ट.) उक्त अधिनियम किंवा त्याअन्वये केलेले नियम यांनी आवश्यक केल्यानुसार त्यावर लेबल लावलेले नसेल तर,

—तो अन्नपदार्थ “गैरछापाचा” असल्याचे मानले जाईल;

(दहा) “आवेष्टन” याचा अर्थ, ज्यामध्ये अन्नपदार्थ ठेवलेला असेल किंवा आवेष्टिलेला असेल अशी पेटी, बाटली, करंडक, डबा, पिप, खोका, पात्र, गोणी, पिण्यावी, वेष्टन किंवा अशी अन्य वस्तू, असा आहे;

(अकरा) “वास्तू” याचा अर्थ, जेथे कोणताही अन्नपदार्थ विकला जाईल, विक्रीसाठी त्याची निर्मिती केली जाईल किंवा विक्रीसाठी साठवला जाईल असे कोणतेही दुकान, ठेला किंवा ठिकाण, असा आहे;

(बारा) “विहित” याचा अर्थ, या अधिनियमाखाली केलेल्या नियमांद्वारे विहित केलेले, असा आहे;

[(बारा-क) “मूलाळ्य” याचा अर्थ, निसर्गाविस्थेतील शेतकी किंवा ब्रागायती मालाच्या स्वरूपातील कोणताही अन्नपदार्थ, असा आहे ;]

(तेरा) “विक्री” याचे व्याकरणिक रूपभेद आणि सजातीय शब्दप्रयोग यांमुळा त्याचा अर्थ, मनुष्यप्राण्याने सेवन करण्यासाठी किंवा वापरण्यासाठी अथवा विश्लेषणाच्या कामासाठी केलेली कोणत्याही अन्नपदार्थाची विक्री, असा आहे—मग ती रोख असो, उधारीवर असो वा काशाच्यातीरी घटल्यात असो, तसेच घाऊक असो वा किरकोळ असो,—आणि त्यामध्ये विक्रीचा करार करणे, विक्रीचा प्रस्ताव मांडणे, असा कोणताही पदार्थ विक्रीकरता मांडणे किंवा तो विक्रीसाठी जवळ बाळगणे यांचा समावेश आहे, आणि त्याचप्रमाणे त्यामध्ये असा कोणताही पदार्थ विकण्याच्या प्रयत्नाचाही समावेश आहे;

(चौदा) “नमुना” याचा अर्थ, या अधिनियमाच्या किंवा त्याखाली केलेल्या कोणत्याही नियमांच्या उपबंधान्वये कोणत्याही अन्नपदार्थाचा घेतलेला नमुना, असा आहे;

(पंदरा) एखाद्या अन्नपदार्थाच्या संबंधात जेव्हा “अपथवर” किंवा “अपायकारक” हे शब्द वापरले जातील तेव्हा त्यांचा अर्थ, तो पदार्थ अनुक्रमे आरोग्याला घातक किंवा मानवी उपयोगाला प्रतिकूल आहे, असा होतो.

[अर्थ लावण्याचा २क. जम्मू व काश्मीर राज्यामध्ये अंमलात नसलेल्या कायद्याचा या अधिनियमामध्ये जो कोणताही नियम. उल्लेख असेल त्याचा त्या राज्याच्या संबंधातील अर्थ, त्या राज्यात कोणताही समनुस्प कायदा अंमलात असल्यास, त्याचा उल्लेख म्हणून लावण्यात येईल.]

केंद्रीय अन्न मानक समिती व केंद्रीय अन्न प्रयोगशाळा

केंद्रीय अन्न ३. (१) या अधिनियमाचा प्रारंभ शाल्यानंतर होईल तिंतक्या लवकर केंद्र शासन ‘केंद्रीय मानक समिति. अन्न मानक समिति,’ म्हणून संबोधली जाणारी अशी एक समिती, या अधिनियमाच्या प्रशासनामधून उद्भवणाऱ्या बाबीवर केंद्र शासनाला व राज्य शासनांना सल्ला देव्याकरता आणि या अधिनियमान्वये तिला नेमून दिलेली इतर कार्ये पार पाडण्याकरता घटित करील.

(२) पुढील सदस्य मिळून समिती तयार होईल, ते असे:—

(क.) महासंचालक, आरोग्य सेवा, पदसिद्ध—हा अध्यक्ष असेल;

१. १९७६ चा अधिनियम ३४, कलम २ द्वारे घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

२. १९७१ चा अधिनियम ४१, कलम ३ द्वारे घातले (२६ जानेवारी, १९७२ रोजी व तेव्हापासून).

'[(ख) संचालक, केंद्रीय अन्न प्रयोगशाळा, किंवा एकाहन अधिक केंद्रीय अन्न प्रयोगशाळा स्थापन करण्यात आल्या असतील त्याचावतीत, अंग प्रयोगशाळाचे संचालक, परमिद्ध ;]

(ग) केंद्र शासनाने नामनियुक्त केलेले दोन तज्ज ;

'[(घ) केंद्र शासनाने नामनियुक्त केलेला असा, केंद्रीय अन्न व कृषि मंत्रालयातील अन्न व कृषि या विभागांचा एकेक प्रतिनिधी आणि केंद्रीय दाणिज्य, संरक्षण, उद्योग व पुरवडा व ऐच्ये या मंत्रालयांचा तसाच एकेक प्रतिनिधी ;]

(इ) प्रत्येक * * * राज्याच्या शासनाने नामनियुक्त केलेला प्रत्येकी एकेक प्रतिनिधी;

(न) [संघ राज्यक्षेत्रांचे] प्रतिनिधित्व करण्याकरिता केंद्र शासनाने नामनियुक्त केलेले दोन प्रतिनिधी ;

'[(छ) कृषिविषयक, वाणिज्यविषयक व औद्योगिक हितसंबंधांचे प्रतिनिधित्व करण्याकरिता केंद्र शासनाने नामनियुक्त केलेला प्रत्येकी एकेक प्रतिनिधी ;

(छ. छ.) ग्राहकांच्या हितसंबंधांचे प्रतिनिधित्व करण्याकरिता केंद्र शासनाने नामनियुक्त केलेले पाच प्रतिनिधि—त्यांपैकी एक हॉटेल व्यवसायातील असेल ;]

(ज) भारतीय वैद्यकीय संशोधन परिषदेने नामनियुक्त केलेला वैद्यकीय पेशाचा एक प्रतिनिधी ;

१९५२ चा खंड (इ) मध्ये निर्देशिलेल्या भारतीय मानक संस्थेने नामनियुक्त केलेला एक प्रतिनिधी.]

३६. (३) पोटकलम (२) चे खंड (ग), (घ), (इ), (च), '[(छ), (छ. छ.)], (ज) व (झ)] यांमध्ये निर्देशिलेले समितीचे सदस्य तीन वरेपर्यंत,—कृत्पूर्वी त्याच्या जागा यजीनास्थानुक्ते, मृत्यूमुळे किंवा अन्य प्रकारे रिकास्या ज्ञाल्या नाहीत तर,—पद धारण करण्यास हक्कदार असतील व पुन्हा नामनियुक्त होण्यास पावळ असतील.

(४) समितीत कोणतीही जागा रिकासी असली तरीही समितीची कामे करता येतील.

(५) समितीला योग्य वाटील अंग उपसमित्या तिला नियुक्त करता येतील, तसेच समितीकडून त्याच्याकडे सोपवल्या जातील अंग शक्ती, समितीने कोणत्याही शर्ती लादल्यास त्याच्या अधीनतेने वापरण्यासाठी व तशी कामे तशा अर्ताच्या अधीनतेने करण्यासाठी समितीला त्या उपसमित्यावर समितीचे सदस्य नसलेल्या व्यक्तीची नियुक्ती करता येईल.

(६) समितीला आपल्या स्वतंत्र्या कार्यपद्धतीचे आणि आपल्या कामकाजाच्या चालनाचे विनियमन करण्यासाठी, केंद्र शासनाची पूर्वमान्यता घेऊन, उपविधी करता येतील.

'[३क. (१) केंद्र शासन समितीच्या सचिवाची नियुक्ती करील, व समितीच्या नियंत्रणाखाली व सचिव व इतर मार्गदर्शनाखाली तो समितीकडून विहित करण्यात किंवा त्याच्याकडे सोपवण्यात येतील त्याप्रमाणे तशा कर्मचारीवर्ग यांची शक्तीचा वापर करील आणि तशी कर्तव्ये पार पाडील. नियुक्ती.

(२) केंद्र शासन, समितीकरिता त्या शासनास आवश्यक वाटेल असा लिपिकवर्ग व इतर कर्मचारीवर्ग पुरवील.]

४. '[(१) हा अधिनियम किंवा या अधिनियमाखाली केलेले कोणतीही नियम याद्वारे केंद्रीय केंद्रीय अन्न प्रयोगशाळेकडे सोपविलेली कायं पार पाडण्याकरिता केंद्र शासन, शासकीय राजपत्रातील अधिमंत्रने-प्रयोगशाळा. द्वारे एक किंवा अनेक केंद्रीय अन्न प्रयोगशाळा स्थापन करील :

परंतु, केंद्र शासनास, शासकीय राजपत्रातील अधिमंत्रनेद्वारे, या अधिनियमाच्या प्रयोजनार्थ कोणतीही प्रयोगशाळा किंवा संस्था ही केंद्रीय अन्न प्रयोगशाळा असल्याचे विनिर्दिष्टही करता येईल.]

१. १९७६ चा अधिनियम ३४, कलम ३ द्वारे मूळ मजकुराएवजी घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

२. १९६४ चा अधिनियम ४९, कलम ३ द्वारे मूळ मजकुराएवजी घातले (१ मार्च, १९६५ रोजी व तेव्हापासून).

३. विधि अनुकूलन (क्र. ३) आदेश, १९५६द्वारे "भाग क राज्य व भाग ख" हे शब्द गाठले.

४. वरील अनुकूलन आदेशाद्वारे 'भाग ग राज्ये' याएवजी हा शब्दोलेख घातला.

५. १९६४ चा अधिनियम ४९, कलम ३ द्वारे घातले (१ मार्च, १९६५ रोजी व तेव्हापासून)

६. वरील अधिनियमाच्या कलम ४ द्वारे घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

७. वरील अधिनियमाच्या कलम ५ द्वारे मूळ मजकुराएवजी घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

(२) समितीबरोबर विचारविनिमय करून केंद्र शासनाला पुढील गोष्टी विहित करणारे नियम करता येतील :—

[(क) केंद्रीय अन्न प्रयोगशाळेची कार्ये व अशी कार्ये जेथे पार पाडता येतील ते स्थानिक क्षेत्र किंवा क्षेत्रे ;]

(ख) अन्नपदार्थाचे नमुने विण्डेपणासाठी किंवा चाचण्यासाठी उक्त प्रयोगशाळेकडे सादर करण्याची कार्यपद्धती, त्यांवर प्रयोगशाळेने द्यावयाच्या अभिप्रायांचे नमुने आणि अशा अभिप्रायांचाबत द्यावयाची फी ;

(ग) उक्त प्रयोगशाळेला तिची कार्ये पार पाडता यावीत या दृष्टीने आवश्यक व इप्ट असतील अशा इतर बाबी.

अन्नविषयक सर्वसाधारण उपबंध

विवक्षित
अन्नपदार्थाच्या
आयातीस बंदी.

५. कोणत्याही व्यक्तीला,—

(एक) कोणतेही भेसळयुक्त अन्न ;

(दोन) कोणतेही गैरछापाचे अन्न ;

(तीन) ज्या कोणत्याही अन्नपदार्थाच्या आयातीसाठी लायसन विहित करण्यात आले असेल त्याच्या बाबतीत, लायसनाच्या शर्तीचे अनुसरण केल्याखेरीज, कोणताही अन्नपदार्थ; आणि

(चार) या अधिनियमाच्या अन्य कोणत्याही उपबंधाचे किंवा त्याखाली केलेल्या कोणत्याही नियमाचे उल्लंघन करून कोणताही अन्नपदार्थ ;

—भारतात आयात करता येणार नाही.

६. (१) सागरी सीमाशुल्क संबंधात अणि तसेच सागरी सीमाशुल्क अधिनियम, १८७८, कलम १८३८ कायदा लागू करणे १८ अन्वये ज्याच्या आयातीवर बंदी धातली आहे त्या मालाच्या संबंधात त्या त्या काळी अंमलात चा C. आणि सीमाशुल्क असलेला कायदा, या अधिनियमाच्या कलम ५ अन्वये आयात करण्यास बंदी धातलेल्या अन्नपदार्थाच्या अधिकायांच्या बाबतीत, या अधिनियमाच्या कलम १६ च्या उपबंधांच्या अधीनतेने लागू होईल, आणि सीमाशुल्क अधिकारी

शक्ती. आणि त्या अधिनियमाद्वारे सीमाशुल्क समाहारकाला व इतर सीमाशुल्क अधिकाऱ्यांना नेमून दिलेली कर्तव्ये पार पाडण्यासाठी त्या अधिनियमान्वये शक्ती प्रदान झालेले अधिकारी याना पूर्वीकृत अशा मालाच्या बाबतीत त्या त्या काळी ज्या शक्ती असतील त्याच त्यांना तशा अन्नपदार्थाच्या बाबतीत असतील.

(२) पोटकलम (१) च्या उपबंधांना बाध न येता, सीमाशुल्क समाहारकाला किंवा केंद्र शासनाने या संबंधात प्राधिकृत केलेल्या कोणत्याही शासकीय अधिकाऱ्याला, आयात केलेल्या एखाद्या पुढक्यात या अधिनियमाच्या कलम ५ अन्वये आयात करण्यास बंदी असलेला कोणताही अन्नपदार्थ आहे असा संशय आल्यास, त्याला ते पुढके अडकवून ठेवता येईल, आणि ते अडकवून ठेवल्याचे वृत्त तो तात्काळ सचालक, केंद्रीय अन्न प्रयोगशाळा याला कळवील आणि त्याने आवश्यक केल्यास, ते पुढके किंवा त्यातील कोणत्याही संशयित अन्नपदार्थाची नमुने उक्त प्रयोगशाळेकडे पाठवील.

विवक्षित
अन्नपदार्थाची
निर्मिती, विक्री,
इत्यादीस बंदी.

७. कोणत्याही व्यक्तीला स्वतःला,—

(एक) कोणत्याही भेसळयुक्त अन्नाची ;

(दोन) कोणत्याही गैरछापाच्या अन्नाची ;

(तीन) ज्या अन्नपदार्थाच्या विक्रीसाठी लायसन विहित केले असेल त्याच्या बाबतीत, लायसनाच्या शर्तीचे अनुसरण केल्याखेरीज, त्या अन्नपदार्थाची ;

(चार) [सार्वजनिक आरोग्याच्या हिताच्या दृष्टीने] ज्या अन्नपदार्थाच्या विक्रीला अन्न (आरोग्य), प्राधिकरणाने त्या त्या काळी बंदी केली असेल अशा कोणत्याही अन्नपदार्थाची ; * * *

(पाच) या अधिनियमाच्या अन्य कोणत्याही उपबंधाचे किंवा त्याखाली करण्यात आलेल्या कोणत्याही नियमाचे उल्लंघन करून कोणत्याही अन्नपदार्थाची ; [किंवा]

* [(सहा) कोणत्याही भेसळकारी पदार्थाची,]

—विक्रीसाठी निर्मिती करता येणार नाही, त्याची साठवण करता येणार नाही किंवा तो विक्रीता येणार नाही किंवा वितरित करता येणार नाही अथवा स्वतःच्या वतीने अन्य कोणत्याही व्यक्तीकर्वी तसे करवता येणार नाही.

१. १९७६ चा अधिनियम ३४, कलम ५ द्वारे मूळ खंड (क) ऐवजी धातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

२. १९६४ चा अधिनियम ४९, कलम ४ द्वारे विवक्षित मजकुराऐवजी धातले (१ मार्च, १९६५ रोजी व तेव्हापासून).

३. १९७६ चा अधिनियम ३४, कलम ६ द्वारे “किंवा” हा शब्द गाळला (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

४. वरील अधिनियमाच्या कलम ६ द्वारे धातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

^१[स्पष्टीकरण.—जर एखाद्या व्यक्तीने कोणतेही भेसल्युक्त अन्न अथवा गैरछापाचे अन्न अथवा खंड (तीन), किंवा खंड (चार) किंवा खंड (पाच) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या प्रकारचा कोणताही अन्नपदार्थ यांचा, त्यापासून कोणत्याही अन्नपदार्थाची विक्रीसाठी निमिती करण्याकरिता साठा केला तर, ती व्यक्ती तशा प्रकारच्या अन्नाचा, साठा करीत आहे असे या कलमाच्या प्रयोजनार्थ मानण्यात देईल.]

अन्नाचे विश्लेषण

^२[८. केंद्र शासन किंवा राज्य शासन, विहित अर्हता असणाऱ्या ज्या व्यक्ती त्याला योग्य वाटतील शासकीय विश्लेषक, त्यांची, केंद्र शासन किंवा, प्रकरणपरत्वे, राज्य शासन त्यांना नेमून देईल अशा स्थानिक क्षेत्राकरिता शासकीय विश्लेषक म्हणून शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे नियुक्ती करू शकेल :

परंतु, कोणत्याही अन्नपदार्थाची निमिती, आयात किंवा विक्री यामध्ये कोणताही आर्थिक हितसंबंध असलेल्या कोणत्याही व्यक्तीला या कलमान्वये शासकीय विश्लेषक म्हणून नियुक्त केले जाणार नाही :

^३[परंतु आणखी असे की, वेगवेगळ्या प्रकारच्या अन्नपदार्थांसाठी वेगवेगळे शासकीय विश्लेषक नियुक्त करता येतील.]

९. (१) केंद्र शासन किंवा राज्य शासन, विहित अर्हता असणाऱ्या ज्या व्यक्ती त्यास योग्य अन्न निरीक्षक, वाटतील त्यांना, केंद्र शासन किंवा, प्रकरणपरत्वे, राज्य शासन नेमून देईल अशा स्थानिक क्षेत्राकरिता अन्न निरीक्षक म्हणून शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे नियुक्त करू शकेल :

परंतु, कोणत्याही अन्नपदार्थाची निमिती, आयात किंवा विक्री यामध्ये कोणताही आर्थिक हितसंबंध असलेल्या व्यक्तीला या कलमान्वये अन्न निरीक्षक म्हणून नियुक्त केले जाणार नाही.

१८६० (२) प्रत्येक अन्न निरीक्षक भारतीय दंड संहिता, कलम २१ च्या अर्थानुसार लोकसेवक असल्याचे चा४५. मानले जाईल व त्याची नियुक्ती करणारे शासन यासंबंधात विनिर्दिष्ट करील अशा प्राधिकरणाला तो, पदपरत्वे दुय्यम असेल.]

१०. (१) अन्न निरीक्षकाला पुढील गोष्टी करण्याची शक्ती असेल :—

(क) कोणत्याही अन्नपदार्थाची नमुने,—

(एक) असा पदार्थ विकणाऱ्या कोणत्याही व्यक्तीकडून घेणे;

(दोन) असा पदार्थ खरेदीदाराकडे किंवा मालप्रेषितीकडे घेऊन जात असलेल्या, सुपूर्द करत असलेल्या किंवा सुपूर्द करण्याची तयारी करीत असलेल्या कोणत्याही व्यक्तीकडून घेणे;

(तीन) असा कोणताही पदार्थ मालप्रेषितीकडे सुपूर्द झाल्यानंतर त्याच्याकडून घेणे, आणि

(छ) ज्या स्थानिक क्षेत्रातून असा नमुना घेतला असेल त्याच्या शासकीय विश्लेषकाकडे असा नमुना विश्लेषणाकरता पाठविणे ;

^४[८. (२) संबंधित स्थानिक क्षेत्रात अधिकारिता असणाऱ्या स्थानिक (आरोग्य) प्राधिकरणाच्या पूर्वमान्यतेने किंवा अन्न (आरोग्य) प्राधिकरणाच्या पूर्वमान्यतेने सार्वजनिक आरोग्याच्या हितासाठी एखाद्या अन्नपदार्थाच्या विक्रीस बंदी करणे.]

^५[स्पष्टीकरण.—खंड (क) चा उपखंड (तीन) याच्या प्रयोजनार्थ, “मालप्रेषिती” यामध्ये, जी व्यक्ती कोणताही अन्नपदार्थ तिच्या स्वतःच्या उपयोगासाठी खरेदी करील किंवा मिळवील अशा व्यक्तीचा समावेश होत नाही.]

^६[१. (२) कोणत्याही अन्न निरीक्षकास, जेथे कोणत्याही अन्नपदार्थाची निमिती केली जाते, किंवा तो विक्रीसाठी साठवण्यात येतो, किंवा विक्रीसाठी ठेवावयाच्या इतर कोणत्याही अन्नपदार्थाची निमिती करण्यासाठी साठवण्यात येतो, किंवा विक्रीसाठी ठेवण्यात येतो, किंवा मांडण्यात येतो किंवा जेथे कोणत्याही भेसळकारी पदार्थाची निमिती करण्यात येते, किंवा तो ठेवण्यात येतो, अशा कोणत्याही ठिकाणी प्रवेश करून पाहणी करता देईल व विश्लेषणाकरिता अशा अन्नपदार्थाची किंवा भेसळकारी पदार्थाची नमुने घेता येतील :

१. १९७६ चा अधिनियम ३४, कलम ६ द्वारे घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेज्हापासून).

२. १९६४ चा अधिनियम ४९, कलम ५ द्वारे कलमे ८ व ९ यांऐवजी घातले (१ मार्च, १९६५ रोजी व तेज्हापासून).

३. १९७६ चा अधिनियम ३४, कलम ७ द्वारे घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेज्हापासून).

४. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ द्वारे मूळ मजकुराऐवजी घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेज्हापासून).

५. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ द्वारे घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेज्हापासून).

अन्न निरीक्षकांच्या शक्ती.

परंतु, मळगांगाच्या स्वरूपातील कोणताही अन्नपदार्थं जर असे अन्न म्हणून विकल्पाचा उद्देश नसेल तर, या कलमान्वये त्याचा कोणताही नमुना वेणात येणार नाही.]

(३) पोटकलम (१) चा खंड (क) किंवा पोटकलम (२) खाली कोणताही नमुना घेण्यात आला असेल त्याबाबतीत, तो पदार्थं लोकांना नेहमी ज्या दराने विकला जास्तो त्या दराने काढलेली त्याची किमत तो ज्या व्यक्तीकडून घेण्यात आला असेल तिला देण्यात येईल.

(४) अन्न म्हणून वापरण्यासाठी उद्देशित असलेला कोणताही पदार्थं भेसळयुक्त किंवा गंगरच्छापाचा आहे असे कोणत्याही अन्न निरीक्षकास आढळून आले तर, यात यापुढे दिलेली कार्यवाही करता यावी म्हणून त्यास असा पदार्थं जप्त करून घेऊन जाता येईल किंवा विक्रेत्याच्या ताब्यात सुरक्षितपणे ठेवता येईल; [आणि दोन्ही बाबतीत, तो अशा पदार्थाचा नमुना घेऊन तो विश्लेषणाकरिता शासकीय विश्लेषकाकडे सादर करील]:

[परंतु, अन्न निरीक्षक अमा पदार्थं विक्रेत्याच्या ताब्यात सुरक्षितपणे ठेवील तेव्हा, विक्रेत्याला तो अशा पदार्थाच्या किमतीइतक्या रकमेचे बंधपत्र, अन्न निरीक्षकाला योग्य वाटेल त्याप्रमाणे एका किंवा अधिक जामीनदारासह निष्पादित करून देण्यास फर्मावू शेकल व तदनुसार विक्रेत्याला तसे बंधपत्र निष्पादित करून द्यावे लागेल.]

[(४क) पोटकलम (४) खाली जप्त केलेला अन्नपदार्थं नाशिवंत स्वरूपाचा असेल आणि असा अन्नपदार्थं इतका खराच आला आहे की, माणसांनी खाण्यासाठी तो वापरण्यास अयोग्य आहे अशी स्थानिक (आरोग्य) प्राधिकरणाची खात्री पटली तर, विक्रेत्याला लेखी नोटीस देऊन नंतर उक्त प्राधिकरणास तो पदार्थं नष्ट करण्याची व्यवस्था करता येईल.]

(५) या कलमान्वये प्रदान केलेल्या झक्तीमध्ये, ज्यात कोणताही अन्नपदार्थं असेल असे कोणतेही पुढके फोडून उघडण्याची किंवा जेथे कोणताही अन्नपदार्थं विक्रीसाठी ठेवला असेल अशा कोणत्याही वास्तूचा दरवाजा फोडून उघडण्याची शक्ती अंतर्भूत आहे:

[परंतु, पुढके किंवा दरवाजा फोडून उघडण्याच्या शक्तीचा वापर करावयाचा ज्ञाल्यास, पुढक्याचा मालक अथवा जिच्या ताब्यात पुढके असेल किंवा, प्रकरणपरत्वे, जिच्या वहिवाटीत ती वास्तू असेल अशी अन्य कोणतीही व्यक्ती त्या वास्तूमध्ये उपस्थित असून तिला पुढके किंवा दरवाजा उघडण्यास सांगितले असता तसे करण्यास तिने नकार दिल्यानंतरच आणि दोन्ही बाबतीत, तसे करण्याबदलची झारणे नमूद करून नंतरच असा वापर करण्यात येईल:]

परंतु आणखी असे की, या कलमान्वये एखाद्या वास्तूमध्ये प्रवेश करून पाहणी करण्याच्या शक्तीचा वापर करताना अन्न निरीक्षक, [फोजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३] याबन्वये काढलेल्या १९७४ झडती वॉरंटाची अंमलवजावणी करण्याच्या पोलीस अधिकाऱ्याने एखाद्या वास्तूची झडती अथवा तपासणी चा २. करण्यासंबंधी त्या संदितेत जे उगबंध असतील त्यांचे होईल तेथवर अनुसरण करील.

(६) [एखाद्या प्रकारच्या अन्नपदार्थाचा निर्माणक, वितरक किंवा व्यापारी याच्या कब्जात, अथवा त्या नात्याने ताब्यात ठेवलेल्यांपैकी कोणत्याही वास्तूमध्ये कोणताही भेसळकारी पदार्थं सापडला] आणि तो पदार्थं आपल्या कब्जात कसा याबद्दल तो अन्न निरीक्षकाचे समाधान होईल अशा प्रकारे खुलासा करू शकला नाही तर, तो पदार्थं [आणि त्याच्या कब्जात किंवा नियंत्रणाखाली असल्याचे आढळलेली जी कोणतीही हिशेबपुस्तके किंवा इतर दस्तऐवज या अधिनियमाखाली कोणतेही अन्वेषण किंवा कार्यवाही यासाठी उपयुक्त होऊ शकतील किंवा संबद्ध ठरू शकतील ती अन्न निरीक्षकाला जप्त करता येतील] आणि [अशा भेसळकारी पदार्थाचा नमुना] शासकीय विश्लेषकाकडे विश्लेषणासाठी सादर करता येईल :

[परंतु, अशी कोणतीही हिशेबपुस्तके किंवा इतर दस्तऐवज अन्न निरीक्षकाला, तो ज्या प्राधिकरणास पदपरत्वे दुर्घट असेल अशा प्राधिकरणाच्या पूर्वमान्यतेखेरीज जप्त करता येणार नाहीत.]

१. १९६४ चा अधिनियम ४९, कलम ६ द्वारे घातले (१ मार्च, १९६५ रोजी व तेव्हापासून).

२. १९७६ चा अधिनियम ३४, कलम ८ द्वारे घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

३. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ द्वारे मूळ मजकुराएवजी घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

(७) जेव्हा अन्न निरीक्षक पोटकलम (१) वा खंड (क) किंवा पोटकलम (२) किंवा पोटकलम (४) किंवा पोटकलम (६). अन्वये कोणतीही कारवाई वरील तेव्हा, तो [एका व्यक्तीला किंवा अधिक व्यक्तीना अशी कारवाई केली जात असताना उपस्थित रहावयास सांगेल व तिची किंवा त्यांची सही घेईल].

[(७क) पोटकलम (६) अन्वये कोणतीही हिशेबपुस्तके किंवा इतर दस्तऐवज जप्त केले जातील त्या बाबतीत, ते जप्त केल्याच्या दिनांकापासून जास्तीत जास्त तीस दिवसांच्या आत, अन्न निरीक्षक, विहित करण्यात येईल. अशा रीतीने त्या व्यक्तीने प्रमाणित केल्याप्रमाणे त्याच्या नकळा किंवा त्यांतील उत्तरे काढून घेऊन नंतर, ज्या व्यक्तीकडून ते जप्त कारण्यात आले होते त्या व्यक्तीला ते परत करील :

परंतु, अशा व्यक्तीने अशा प्रकारे प्रमाणन कारण्यास नकार दिला असेल आणि या अधिनियमाखाली त्या व्यक्तीच्या विरुद्ध खटला भरण्यात आला असेल तर, अशी हिशेबपुस्तके किंवा इतर दस्तऐवज, न्यायालयाने प्रमाणित केल्याप्रमाणे त्यांच्या नकळा किंवा त्यांतील उत्तरे काढून घेतल्यानंतरच परत करण्यात येतील.

(७ख) पोटकलम (६) खाली कोणताही भेसळकारी पदार्थ जप्त केला असेल त्या बाबतीत, असा भेसळकारी पदार्थ भेसळ करण्यासाठी वापरण्याचा उद्देश नव्हता हे शाब्दीत करण्याचा भार असा भेसळकारी पदार्थ जिच्या ताब्यातून जप्त करण्यात आला असेल अशा व्यक्तीवर असेल.]

(८) कोणताही अन्न निरीक्षक, ज्या व्यक्तीकडून नमुना घेतला असेल किंवा अन्नपदार्थ जप्त केला असेल तिचे खरे नाव व राहण्याचे ठिकाण यांची खात्रजमा करण्यासाठी [फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३ याच्या कलम ४२] खाली पोलीस अधिकाऱ्याला असलेल्या शक्तींचा वापर करू शकेल.

(९) या अधिनियमान्वये किंवा त्याखाली केलेल्या नियमांन्वये शक्तींचा वौपर करणारा जो कोणताही अन्न निरीक्षक,—

(क) वास देण्याच्या हेतूने आणि संशयाला रास्त आधार नसताना कोणताही अन्न-पदार्थ [किंवा भेसळकारी पदार्थ] जप्त करील; किंवा

(ख) कोणत्याही व्यक्तीची हानी करण्यारी अन्य एखादी कृती आपले कर्तव्य पार पाडण्यासाठी आवश्यक आहे असे समजण्यास कारण नसताना अशी कृती करील,
—तो या अधिनियमान्वये गुन्ह्याबद्दल दोषी ठरेल, व अशा गुन्ह्याबद्दल तो द्रव्यदंडास पाव होईल [आणि तो द्रव्यदंड ५०० रु. पेक्षा कमी असणार नाही, परंतु १,००० रु. पर्यंत असू शकेल].

११. *[(१) जेव्हा एखादा अन्न निरीक्षक विश्लेषणाकरिता अन्नाचा नमुना घेईल तेव्हा, तो,— अन्न निरीक्षकांनी

(क) ज्या व्यक्तीकडून त्याने नमुना घेतला असेल त्या व्यक्तीला आणि जिचे नाव, पत्ता अनुसराव्याची व इतर तपशील कलम १४९ खाली उघड करण्यात आला आहे अशी कोणतीही व्यक्ती असल्यास कायेपद्धती. तिला त्या अन्नपदार्थचि तसे विश्लेषण करण्याचा आपला इरादा असल्याची लेखी नोटीस तेथल्या तेथे देईल;

(ख) या अधिनियमाखाली नियमांद्वारे उपबंधित केली असतील अशी विशेष प्रकरणे खेरीजकाऱ्य इतर बाबतीत, त्या नमुन्याची तेथल्या तेथे तीन भागांमध्ये विभागणी करील आणि प्रत्येक भाग चिन्हांकित करून पदार्थाच्या स्वरूपानुसार शक्य असेल त्याप्रमाणे मोहोरवंद करील किंवा बांधून ठेवील व तो नमुना ज्या व्यक्तीकडून घेण्यात आला असेल त्या व्यक्तीची सही किंवा अंगठ्याचा ठसा, विहित करण्यात येईल अशा जागी व तशा रीतीने घेईल :

परंतु, जेव्हा अशी व्यक्ती सही करण्यास किंवा अंगठ्याचा ठसा लावण्यास नकार देईल तेव्हा, अन्न निरीक्षक एका किंवा अधिक साक्षीदारास बोलावील आणि अशा व्यक्तीची सही किंवा अंगठ्याचा ठसा याएवजी, प्रकरणपरत्वे, त्या साक्षीदाराची किंवा साक्षीदारांची सही अथवा अंगठ्याचा ठसा घेईल;

(ग) (एक) त्या भागांपैकी एक भाग, स्थानिक (आरोग्य) प्राधिकरणास तसे कळवून शासकीय विश्लेषकाकडे विश्लेषणाकरिता पाठवील; आणि

(दोन) राहिलेले द्वोन भाग या कलमाचे पोटकलम (२) आणि कलम १३ ची पोट-कलमे (२क) व (२ड.) यांच्या प्रयोजनार्थ स्थानिक (आरोग्य) प्राधिकरणाकडे पाठवील.

१. १९६४ चा अधिनियम ४९, कलम ६ द्वारे विशिष्ट शब्दांऐवजी घातले (१ मार्च, १९६५ रोजी व तेव्हापासून).

२. १९७६ चा अधिनियम ३४, कलम ८ द्वारे घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

३. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ द्वारे मूळ मजकुराऐवजी घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

४. वरील अधिनियमाच्या कलम ९ द्वारे मूळ मजकुराऐवजी घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

(२) जर पोटकलम (१), खंड (ग) च्या उपखंड (एक) खाली शासकीय विश्लेषकाकडे पाठविलेल्या नमुन्याचा भाग गहाळ झाला किंवा खराब झाला तर, स्थानिक (आरोग्य) प्राधिकरण, उक्त खंड (ग), उपखंड (दोन) खाली आपणाकडे पाठवण्यात आलेल्या नमुन्याच्या भागांपैकी एक भाग, शासकीय विश्लेषकाने किंवा अन्न निरीक्षकाने त्याच्याकडे केलेल्या मागणीवरून विश्लेषणाकरिता विश्लेषकाकडे पाठवील.]

(३) जेव्हा कलम १०, पोटकलम (१) किंवा पोटकलम (२) खाली कोणत्याही अन्नपदार्थाचा [किंवा भेसलकारी पदार्थाचा] नमुना घेण्यात आला असेल तेव्हा, नमुना चाचणीसाठी विहित करण्यात आलेल्या नियमांनुसार [अन्न निरीक्षक, लगतनंतरच्या कामाच्या दिवशी अन्नपदार्थाचा किंवा भेसलकारी पदार्थाचा किंवा, प्रकरणपरत्वे, दोन्हीचा नमुना] संबंधित स्थानिक क्षेत्राच्या शासकीय विश्लेषकाकडे पाठवील.

[(४) कलम १०, पोटकलम (४) खाली जप्त केलेला अन्नपदार्थ त्या कलमाच्या पोटकलम (४क) खाली नष्ट करण्यात आला नाही तर, तो अन्नपदार्थ, आणि त्या कलमाच्या पोटकलम (६) खाली जप्त केलेला कोणताही भेसलकारी पदार्थ, शक्य तितक्या लवकर व कोणताही परिस्थितीत शासकीय विश्लेषकाकडून अभिप्राय आल्यानंतर जास्तीत जास्त सात दिवसांच्या मुदतीपर्यंत दंडाधिकाऱ्यासमोर हजर करण्यात येईल :]

परंतु *[* * *], ज्या व्यक्तीकडून कोणताही अन्नपदार्थ जप्त करण्यात आला असेल तिने यासंबंधात दंडाधिकाऱ्याकडे अर्ज केल्यास, दंडाधिकारी लेखी आदेशाद्वारे, अन्न निरीक्षकाला अशा आदेशात विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशा कालावधीत असा अन्नपदार्थ आपणापुढे सादर करण्याचा निर्देश देऊ शकेल.

[(५) ओपणास आवश्यक वाटेल असा पुरावा घेतल्यानंतर, जर दंडाधिकाऱ्यास,—

(क) पोटकलम (४) अन्यथे त्याच्यापुढे सादर करण्यात आलेला अन्नपदार्थ भेसलयुक्त किंवा गैरच्छापाचा आहे असे वाटले तर, दंडाधिकारी पुढीलप्रमाणे आदेश देऊ शकेल :—

(एक) तो समपहृत करून केंद्र शासनाकडे, राज्य शासनाकडे, किंवा, प्रकरणपरत्वे, स्थानिक प्राधिकरणाकडे जमा करण्यात यावा; किंवा

(दोन) अन्नपदार्थ म्हणून त्याचा वापर होऊ नये म्हणून मालकाच्या खचने किंवा ज्या व्यक्तीकडून तो जप्त करण्यात आला असेल त्या व्यक्तीच्या खचने नष्ट करण्यात यावा; किंवा

(तीन) तो पदार्थ त्याच्या फसव्या नावाने विक्रीकरता पुन्हा ठेवता येणार नाही किंवा अन्न म्हणून वापरता येणार नाही अशा प्रकारे त्याची विल्हेवाट लावण्यात यावी; किंवा

(चार) मालकाने जामीनदारासह किंवा त्याच्याविना बंधपत्र निष्पादित केल्यानंतर तो योग्य नावाने विक्रीकरता, अथवा त्याचे पुनर्संस्करण केल्यास तो भाणसांनी उपयोग करण्यायोग्य अशा विहित दर्जनिरूप करता येण्यासारखा आहे अशी दंडाधिकाऱ्याची खात्री पटली तर, आदेशात विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशा अधिकाऱ्याच्या देखरेखीखाली असे संस्करण केल्यानंतर विक्रीकरता मालकाला परते देण्यात यावा;

(ख) कलम १०, पोटकलम (६) खाली जप्त केलेले व त्याच्याकडे हजर करण्यात आलेला भेसलयुक्त पदार्थ हा, दर्शनीच, भेसल करण्यासाठी वापरता येईल अशा प्रकारस्ता आहे असे त्याला वाटले आणि आपल्याकडे त्याचा ताजा कसा याबद्दल निर्माणक, वितरक किंवा, प्रकरणपरत्वे, व्यापारी समाधानकारकीत्या खुलासा करू शकला नाही तर, दंडाधिकारी, तो पदार्थ समपहृत करण्यात येऊन केंद्र शासनाकडे, राज्य शासनाकडे, किंवा, प्रकरणपरत्वे, स्थानिक प्राधिकरणाकडे जमा करण्यात यावा, असा आदेश देऊ शकेल.]

(६) *[असा कोणताही,—

(क) अन्नपदार्थ भेसलयुक्त नाही; किंवा

(ख) भेसलकारी पदार्थ असल्याचे वाटणारा पदार्थ हा भेसलकारी पदार्थ नाही;

—असे दंडाधिकाऱ्यास दिसून आले तर, तो अन्नपदार्थ किंवा भेसलकारी पदार्थ जिच्या ताव्यातून घेण्यात आला असेल [ती व्यक्ती] तो परत मिळण्यास हक्कदार असेल आणि राज्य शासन यावाबत निर्देशित करील अशा निधीमधून अशा व्यक्तीला, तिला झालेल्या प्रत्यक्ष हातीपेक्षा अधिक नसेल इतकी, दंडाधिकाऱ्यास योग्य वाटले अशी भरपाईची रक्कम देणे हे दंडाधिकाऱ्याच्या विवेकाधीन असेल.

१. १९७६ चा अधिनियम ३४, कलम ९ द्वारे घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

२. वरील अधिनियमाच्या कलम ९ द्वारे मूळ मजकुराएवजी घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी, व तेव्हापासून).

३. वरील अधिनियमाच्या कलम ९ द्वारे “आणखी असे की”, हे शब्द गाठले (१ एप्रिल १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

१२. या अधिनियमात अंतर्भूत असलेली कोणतीही गोष्ट अन्न निरीक्षकाखेरीज किंवा [एखाद्या विश्लेषण करून घेता मान्यताप्राप्त उपभोक्ता संघटनेखेरीज—मग खरेदीदार त्या संघटनेचा सदस्य असो किंवा नसो] अन्य येईल कोणत्याही अन्नपदार्थाच्या खरेदीदाराला, विहित अशी फी देऊन शासकीय विश्लेषकाकडून त्या पदार्थाच्या विश्लेषण करून घेण्यास, आणि शासकीय विश्लेषकाकडून त्याच्या विश्लेषणाचा अहवाल मिळवण्यास प्रतिबंध होणार नाही :

परंतु, खरेदी करताना, [असा खरेदीदार किंवा मान्यताप्राप्त उपभोक्ता संघटना, अशा पदार्थाचे धाप्रमाणे विश्लेषण करण्याचा विचार असत्यावदल विक्रेत्याला, कळवील:]

परंतु आणखी असे की, कलम ११ चे पोटकलम (१), पोटकलम (२) आणि पोटकलम (३) यांचे उपबंध विश्लेषणाकरिता अन्नाचा नमुना घेणाऱ्या अन्न निरीक्षकाला जसे लागू होतात तसेच ते, अशा पदार्थाचे विश्लेषण करून घेण्याचा [ज्याचा किंवा जिचा] विचार आहे अशा, अन्नपदार्थाच्या खरेदीदाराला, [किंवा अशा मान्यताप्राप्त उपभोक्ता संघटनेला,] होईल तेयबर लागू होतील :

परंतु असेही की, अन्नपदार्थ भेसल्युक्त आहे असे शासकीय विश्लेषकाच्या अभिप्रायावरून दिसून आले तर, [खरेदीदाराने या उपभोक्ता संघटनेने] या कलमान्वये दिलेली फी परत मिळण्याचा [त्याला किंवा तिला] हक्क असेल.

[स्पष्टीकरण.—या कलमाच्या व कलम २० च्या प्रयोजनार्थ, “मान्यताप्राप्त उपभोक्ता संघटना” या संज्ञेचा अर्थ कंपनी अधिनियम, १९५६ (१९५६ चा १) या अन्वये किंवा त्याकाळी अंमलात असलेल्या अन्य कोणत्याही कायद्यान्वये नोंदणी झालेली “स्वेच्छा उपभोक्ता संघटना”, असा आहे].

१३. [१] (१) शासकीय विश्लेषक, त्याच्याकडे विश्लेषणाकरिता सांदर करण्यात आलेल्या शासकीय कोणत्याही अन्नपदार्थाच्या विश्लेषणाच्या निष्कर्षाबाबतचा अभिप्राय विहित करण्यात येईल अशा स्वरूपात विश्लेषकाचा स्थानिक (आरोग्य) प्राधिकरणाकडे सुपूर्द करील.

(२) अन्नपदार्थ भेसल्युक्त आहे अशा अर्थाचा, पोटकलम (१) खालील विश्लेषणाच्या निष्कर्षाबाबतचा अभिप्राय मिळाल्यानंतर, स्थानिक (आरोग्य) प्राधिकरण, ज्या व्यक्तीकडून अन्नपदार्थाचा नमुना घेण्यात आला असेल त्या व्यक्तीच्या विरुद्ध आणि कलम १४ क खाली जिचे नाव, पत्ता व इतर तपशील उघड करण्यात आला आहे अशी कोणतीही व्यक्ती असल्यास तिच्याविरुद्ध खटला भरून नंतर, विहित करण्यात येईल अशा रीतीने अशा व्यक्तीला किंवा, प्रकरणपरत्वे, व्यक्तीना, विश्लेषणाच्या निष्कर्षाबाबतच्या अभिप्रायाची प्रत पाठवून, त्याच्यापैकी कोणालाही किंवा दोन्ही व्यक्तीना, त्यांची तशी इच्छा असल्यास, अभिप्रायाची प्रत मिळाल्यापासून दहा दिवसांच्या मुदतीत, स्थानिक (आरोग्य) प्राधिकरणाने ठेवून घेतलेल्या अन्नपदार्थाच्या नमुन्याचे केंद्रीय अन्न प्रयोगशाळेकडून विश्लेषण करून घेण्यासाठी न्यायालयाकडे अर्ज करता येईल असे त्याना कळवील.

(२क) पोटकलम (२) खाली न्यायालयाकडे अर्ज करण्यात येईल तेब्बा, न्यायालय, स्थानिक (आरोग्य) प्राधिकरणास, त्याने ठेवून घेतलेल्या नमुन्याचा भाग किंवा नमुन्याचे भाग आपणांपुढे सादर करण्याची आज्ञा करील आणि अशी आज्ञा करण्यात आल्यानंतर, उक्त प्राधिकरण, त्यास अशी आज्ञा मिळाल्याच्या तारखे-पासून पाच दिवसांच्या आत नमुन्याचा भाग किंवा नमुन्याचे भाग न्यायालयाकडे पाठवील.

(२ख) पोटकलम (२) खाली स्थानिक (आरोग्य) प्राधिकरणाकडून नमुन्याचा भाग किंवा नमुन्याचे भाग मिळाल्यानंतर, न्यायालय प्रथम, कलम ११, पोटकलम (१) च्या खंड (६) मध्ये उपबंधित केल्याप्रमाणे चिन्ह व मोहोर किंवा बंध जसेच्या तसे शाबूत आहेत आणि सही किंवा, प्रकरणपरत्वे, अगठ्याचा ठसा यात गैरफेर झालेला नाही यासंबंधी खाली करून घेईल, आणि नमुन्याचा भाग किंवा, प्रकरणपरत्वे, नमुन्याच्या भागांपैकी एक भाग आपली मोहोर लावून केंद्रीय अन्न प्रयोगशाळेच्या संचालकाकडे पाठवील आणि त्यानंतर नमुन्याचा भाग मिळाल्याच्या तारखेपासून एक महिन्याच्या आत संचालक न्यायालयाकडे विहित नमुन्यामध्ये विश्लेषणाचे निष्कर्ष विनिर्दिष्ट करणारे प्रमाणपत्र पाठवील.

(२ग) जेब्बा न्यायालयाकडे नमुन्याचे दोन भाग पाठवण्यात आले असून न्यायालयाने पोटकलम (२ख) खाली केंद्रीय अन्न प्रयोगशाळेच्या संचालकाकडे केवळ एक भाग पाठवला असेल तेब्बा, न्यायालय शक्य तितक्या लवकर राहिलेला भाग स्थानिक (आरोग्य) प्राधिकरणाकडे परत पाठवील आणि न्यायालयास केंद्रीय अन्न प्रयोगशाळेच्या संचालकाकडून प्रमाणपत्र मिळाल्यानंतर ते प्राधिकरण तो भाग नष्ट करील :

परंतु, न्यायालयाने केंद्रीय अन्न प्रयोगशाळेच्या संचालकाकडे पाठवलेला नमुन्याचा भाग गहाळ किंवा खराच झाला तर, न्यायालय, स्थानिक (आरोग्य) प्राधिकरणास, त्याने कोणताही नमुन्याचा भाग ठेवून घेतलेला असेल तर, तो न्यायालयाकडे पाठवण्यास फरमवील आणि तो मिळाल्यानंतर न्यायालय पोटकलम (२ख) मध्ये उपबंधित केल्याप्रमाणे कार्यवाही करील.

१. १९८६ चा अधिनियम ७०, कलम २, खंड (क) द्वारे समाविष्ट करण्यात आले.
२. वरील अधिनियमाच्या त्याच कलमाच्या खंड (ख) द्वारे मूळ मजकुराएवजी घातले.
३. वरील अधिनियमाच्या त्याच कलमाच्या खंड (ग) द्वारे मूळ मजकुराएवजी घातले.
४. वरील अधिनियमाच्या त्याच कलमाच्या खंड (घ) द्वारे मूळ मजकुराएवजी घातले.
५. वरील अधिनियमाच्या त्याच कलमाच्या खंड (इ) द्वारे समाविष्ट करण्यात आले.
६. १९७६ चा अधिनियम ३४, कलम १० द्वारे मूळ मजकुराएवजी घातले.

(२८) केंद्रीय अन्न प्रयोगशाळेच्या संचालकाकडून विश्लेषणाच्या निष्कर्षाचे प्रमाणपत्र मिळेपर्यंत न्यायालय, खटल्याच्या संबंधात त्याच्याकडे प्रलंबित असलेली कार्यवाही पुढे चालू करणार नाही.

(२९) अन्न निरीक्षकाचा काही अभिप्राय असल्यास तो विचारात घेतल्यानंतर, किंवा अन्यथा, जर पोटकलम (१) खाली शासकीय विश्लेषकाने दिलेला अभिप्राय चुकीचा आहे असे स्थानिक (आरोग्य) प्राधिकरणाचे मत झाले तर, उक्त प्राधिकरण, त्याने ठेवू घेतलेल्या नमुन्याच्या भागांपैकी एक भाग विश्लेषणाकरिता अन्य कोणत्याही शासकीय विश्लेषकाकडे पाठवील आणि त्या अन्य शासकीय विश्लेषकाते नमुन्याच्या त्या भागाच्या केलेल्या विश्लेषणाच्या निष्कर्षाबाबतचा अभिप्राय, तो अन्नपदार्थ भेसळयुक्त आहे अशा अर्थाचा असेल तर, पोटकलमे (२) ते (२८)*यांचे उपबंध, होईल तेथवर, लागू होतील.]

(३) [पोटकलम (२९)] खाली केंद्रीय अन्न प्रयोगशाळेच्या संचालकाने दिलेल्या प्रमाणपत्रामुळे पोटकलम (१) खाली शासकीय विश्लेषकाने दिलेला अभिप्राय निष्प्रभावी होईल.

(४) जेव्हा [पोटकलम (२९)] खाली केंद्रीय अन्न प्रयोगशाळेच्या संचालकाकडून मिळवलेले १८६० प्रमाणपत्र या अधिनियमाखालील किंवा भारतीय दंड संहिता, कलमे २७२ ते २७६ याखालील कोणत्याही १८५५ कार्यवाहीमध्ये हजर करण्यात येईल तेव्हा, विश्लेषणाकरिता घेतलेल्या अन्नाच्या नमुन्याचा कोणताही भाग अशा कार्यवाहीच्या वेळी हजर करण्याची आवश्यकता असणार नाही.

(५) जो कोणताही दस्तऐवज शासकीय विश्लेषकाच्या सहीचा अभिप्राय म्हणून असल्याचे अभिप्रेत असेल तो पोटकलम (३) अन्यथे निष्प्रभावी झालेला नसेल तर, तो दस्तऐवज किंवा जो कोणताही दस्तऐवज १८६० केंद्रीय अन्न प्रयोगशाळेच्या संचालकाच्या सहीचे प्रमाणपत्र म्हणून असल्याचे अभिप्रेत असेल तो दस्तऐवज, १८६० त्यात नमूद केलेल्या तथ्यांचा पुरावा म्हणून या अधिनियमाखालील किंवा भारतीय दंड संहिता, १८५५ कलमे २७२ ते २७६ यांखालील कार्यवाहीत वापरता येईल :

[परंतु, कलम १६, पोटकलम (१९) च्या परंतुकात निर्दिष्ट केलेल्या कोणत्याही अन्नपदार्थाच्या नमुन्याच्या भागाच्या विश्लेषणाच्या संबंधातील प्रमाणपत्र नसलेला जो कोणताही दस्तऐवज केंद्रीय अन्न प्रयोगशाळेच्या संचालकाच्या सहीचे प्रमाणपत्र म्हणून असल्याचे अभिप्रेत असेल तो, त्यात नमूद केलेल्या तथ्यांचा अंतिम व निर्णयिक पुरावा असेल.]

[स्पष्टीकरण.—या कलमात आणि कलम १६, पोटकलम (१) च्या खंड (च) मध्ये “केंद्रीय अन्न प्रयोगशाळेचा संचालक” या संज्ञेमध्ये या कलमाच्या प्रयोजनार्थ केंद्र शासनाने मान्यता दिलेल्या कोणत्याही अन्न प्रयोगशाळेचा त्या त्या वेळी प्रभारी असलेला अधिकारी (मग तो कोणत्याही पदनामाने ओळखला जात असो) समाविष्ट असेल.]

संकीर्ण

निर्माणिक, वितरक [१४. कोणत्याही अन्नपदार्थाचा [कोणताही निर्माणिक किंवा वितरक किंवा व्यापारी] याने आणि व्यापारी कोणत्याही विक्रेत्याला गुणधर्म आणि प्रत यांच्याविषयी त्या विक्रेत्याला विहित नमुन्यात प्राश्वासन यांनी प्राश्वासन दिल्याशिवाय त्याला असा कोणताही अन्नपदार्थ विक्रीता येणार नाही : द्यावयाचे.

[परंतु, कोणत्याही अन्नपदार्थाच्या विक्रीच्या संबंधात त्या अन्नपदार्थाचा निर्माणिक किंवा वितरक किंवा व्यापारी याने विक्रेत्याला दिलेले देयक, रोखीचे टिपण किंवा बीजक हे असा निर्माणिक, वितरक किंवा व्यापारी याने या कलमाखाली दिलेले प्राश्वासन असल्याचे मानण्यात येईल.]

स्पष्टीकरण.—हे कलम, कलम १९ चे पोटकलम (२) आणि कलम २०क यांमधील “वितरक” या संज्ञेमध्ये क्रमिशन एजन्टचा समावेश असेल.

विक्रेत्याने अन्नपदार्थ १४. अन्नपदार्थाच्या प्रत्येक विक्रेत्याला, त्यास तसे सांगितले असता, त्याने तो अन्नपदार्थ ज्या व्यक्तीकडून कोणाकडून खरेदी केला त्या व्यक्तीचे नाव, पत्ता व इतर तपशील अन्न निरीक्षकाकडे उघड करावा लागेल.]
खरेदी केला तिचे नाव, इत्यादी उघड करणे.

अन्नविष्वाधेबाबत १५. [केंद्र शासन किंवा राज्य शासन,] शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, तीत विनिर्दिष्ट अधिसूचना. केलेल्या कोणत्याही स्थानिक क्षेत्रात आपला व्यवसाय करणाऱ्या वैद्यक व्यवसायीना, अन्नविष्वाधेच्या ज्या ज्या घटना त्यांच्या निर्दर्शनास येतील अशा सर्व घटना त्या अधिसूचनेत विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशा अधिकांशांस कळवण्यास फर्मावू शकेल.

१. १९७६ चा अधिनियम ३४, कलम १० द्वारे मूळ मजकुराऐवजी घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

२. वरील अधिनियमाच्या कलम १० द्वारे घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

३. १९६४ चा अधिनियम ४९, कलम ७ द्वारे मूळ कलम १४ ऐवजी घातले (१ मार्च, १९६५ रोजी व तेव्हापासून).

४. १९७६ चा अधिनियम ३४, कलम ११ द्वारे मूळ मजकुराऐवजी घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

५. वरील अधिनियमाच्या कलम ११ द्वारे घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

६. १९६४ चा अधिनियम ४९, कलम ८ द्वारे मूळ कलम १४ ऐवजी घातले (१ मार्च, १९६५ रोजी व तेव्हापासून).

१६. १. (१) पोटकलम (१क) च्या उपबंधांच्या अधीनतेने, जर कोणत्याही व्यक्तीने,— शिक्षा.
(क) स्वतः किंवा तिच्या वर्तीने आय कोणत्याही व्यक्तीकरवी,—

(एक) जो अन्नपदार्थ कलम २, खंड (एक-क) च्या उपखंड (इ.) च्या अर्थानुसार भेसळयुक्त असेल अथवा त्या कलमाच्या खंड (नऊ) च्या अर्थानुसार गैरछापाचा असेल अथवा या अधिनियमाच्या अगर त्याखाली केलेल्या कोणत्याही नियमाच्या कोणत्याही उपबंधाखाली किंवा अन्न (आरोग्य) प्राधिकरणाच्या आदेशाद्वारे ज्याच्या विक्रीवर बंदी घालण्यात आली असेल असा;

(दोन) या अधिनियमाच्या किंवा त्याखाली केलेल्या कोणत्याही नियमाच्या कोणत्याही उपबंधांचे उल्लंघन करून, उपखंड (एक) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या अन्नपदार्थाहून अन्य असा;— कोणताही अन्नपदार्थ, भारतात आयात केला किंवा विक्रीसाठी त्याची निमिती केली किंवा तो साठवला, विकला किंवा वितरित केला तर; किंवा

(ख.) स्वतः किंवा तिच्यावर्तीने अन्य कोणत्याही व्यक्तीकरवी, आरोग्यास अपायकारक नसलेला असा कोणताही भेसळकारी पदार्थ भारतात आयात केला किंवा विक्रीसाठी त्याची निमिती केली किंवा तो साठवला, विकला किंवा वितरित केला तर; किंवा

(ग) या अधिनियमाद्वारे प्राधिकृत केल्याप्रमाणे नमुना घेण्यास अन्न निरीक्षकाला प्रतिबंध केला तर; किंवा

(घ) या अधिनियमाद्वारे किंवा त्याखाली कोणत्याही अन्न निरीक्षकाला प्रदान करण्यात आलेल्या अन्य कोणत्याही शक्तीचा वापर करण्यास त्याला प्रतिबंध केला तर; किंवा

(इ) ती स्वतः अन्नपदार्थाचा निर्माणिक असून तिने आरोग्यास अपायकारक नसलेला असा कोणताही भेसळकारी पदार्थ स्वतःजवळ किंवा तिच्या ताढ्यातील कोणत्याही वास्तुमध्ये बाळगला तर; किंवा

(च) केंद्रीय अन्न प्रयोगशाळेच्या संचालकाने किंवा शासकीय विश्लेषकाने केलेली चाचणी किंवा विश्लेषण याबाबतच्या कोणत्याही अभिभायाचा किंवा प्रमाणपत्राचा किंवा त्यामधील कोणत्याही उताच्याचा कोणत्याही अन्नपदार्थाची जाहिरात करण्यासाठी वापर केला तर; किंवा

(ऱ) आपण विकलेल्या कोणत्याही अन्नपदार्थाच्या संबंधात विक्रेत्याला स्वतः किंवा आपल्या वर्तीने अन्य कोणत्याही व्यक्तीकरवी लेखी खोटे प्राश्वासन दिले तर;

—ती व्यक्ती कलम ६ च्या उपबंधाखाली ज्या शिक्षेस पाव असेल त्या शिक्षेव्यतिरिक्त, आणखी ती सहा महिन्यांपेक्षा कमी असणार नाही, परंतु तीन वर्षांपर्यंत असू शकेल इतक्या मुदतीच्या कारावासास, आणि प्रकृ हजार रुपयांपेक्षा कमी असणार नाही इतक्या द्रव्यदंडास पाव होईल :

परंतु,—

(एक) जर अपराध खंड (क) च्या उपखंड (एक) खाली घडलेला असेल आणि माणसाकडून भेसळ झालेल्या मूलान्न स्वरूपातील अन्नपदार्थाच्या किंवा कलम २, खंड (नऊ), उपखंड (इ.) च्या अर्थानुसार गैरछापाच्या अन्नपदार्थाच्या संबंधात असेल; किंवा

(दोन) जर अपराध खंड (क) च्या उपखंड (दोन) खाली घडलेला असेल, परंतु कलम २३, पोटकलम (१क), खंड (क) किंवा खंड (छ) खाली किंवा कलम २४, पोटकलम (२), खंड (छ) खाली केलेल्या कोणत्याही नियमाच्या उल्लंघनाच्या संबंधात नसेल तर,

—कोणत्याही पुरेशा व विशेष कारणास्तव न्यायालय, न्यायनिर्णयात ती कारणे नमूद करून, तीन महिन्यांपेक्षा कमी असणार नाही परंतु दोन वर्षांपर्यंत असू शकेल इतक्या मुदतीच्या कारावासाची आणि पाचशे रुपयांपेक्षा कमी असणार नाही इतक्या द्रव्यदंडाची शिक्षा देऊ शकेल :

परंतु आणखी असे की, जर अपराध खंड (क) च्या उपखंड (दोन) खाली घडलेला असेल आणि कलम २३, पोटकलम (१क) च्या खंड (क) किंवा खंड (छ) खाली किंवा कलम २४, पोटकलम (२), खंड (छ) खाली केलेल्या कोणत्याही नियमाच्या उल्लंघनाच्या संबंधात असेल तर, कोणत्याही पुरेशा व विशेष कारणास्तव न्यायालय, न्यायनिर्णयात ती कारणे नमूद करून, तीन महिन्यांपर्यंत असू शकेल इतक्या मुदतीच्या कारावासाची आणि पाचशे रुपयांपर्यंत असू शकेल इतक्या द्रव्यदंडाची शिक्षा देऊ शकेल.]

१. १९६४ चा अधिनियम ४९, कलम ९ द्वारे मूळ मजकुराएवजी नवीन मजकूर घातला होता, त्याएवजी आता १९७६ चा अधिनियम ३४, कलम १२ द्वारे हा नवीन मजकूर घातला (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेह्हापासून).

[(१क) जर कोणत्याही व्यक्तीने, स्वतः किंवा तिच्या वतीने अन्य कोणत्याही व्यक्तीकरवी.—

(एक) कलम २, खंड एक—(एक-क.) याचे उपखंड (५) ते (८) पर्यंतच्या उपखंडांपैकी (दोन्ही उपखंड धरून) कोणत्याही उपखंडाच्या अर्थानुसार भेसल्युक्त असलेला असा कोणताही अन्नपदार्थ; किंवा

(दोन) आरोग्यास अपायकारक असेल असा कोणताही भेसल्यारी पदार्थ;

—भारतात आयात केला किंवा त्याची विक्रीकरिता निर्मिती कली किंवा ती साठवला, विकला किंवा वितरित केला तर, ती व्यक्ती कलम ६ च्या उपबंधाखाली ज्या शिक्षेस पाव असेल त्या शिक्षेव्यतिरिक्त आणखी ती, एक वषपिक्षा कमी असणार नाही, परंतु सहा वर्षांपर्यंत असू शकेल इतक्या मुदतीच्या कारावासास आणि दोन हजार रुपयांपेक्षा कमी असणार नाही इतक्या द्रव्यदंडास पाव होईल :

परंतु, जर असा अन्नपदार्थ किंवा भेसल्यारी पदार्थ कोणत्याही व्यक्तीने सेवन केल्यास तिचा मृत्यु होणे संभवनीय असेल किंवा भारतीय दंड संहिता, कलम ३२० च्या अर्थानुसार जबर दुखापत ठरेल अशा १८६० ह्यातीपर्यंत असू शकेल इतक्या मुदतीच्या कारावासास, आणि पाच हजार रुपयांपेक्षा कमी असणार नाही इतक्या द्रव्यदंडास ती पाव होईल.]

[(१क्क)] कोणताही अन्नपदार्थ कलम १०, पोटकलम (४) अन्वये जिच्या ताब्यात सुरक्षितपणे ठेवण्यात आला असेल, अशा कोणत्याही व्यक्तीने अशा पदार्थात गैरफेर केला किंवा अन्य कोणत्याही प्रकारे त्यात ढवळाढवळ केली तर, सहा महिन्यांपेक्षा कमी असणार नाही, परंतु दोन वर्षांपर्यंत असू शकेल इतक्या मुदतीच्या कारावासास, आणि एक हजार रुपयांपेक्षा कमी असणार नाही इतक्या द्रव्यदंडास ती पाव होईल.

[(१ख)] कोणताही अन्नपदार्थ कलम १०, पोटकलम (४) खाली जिच्या ताब्यात सुरक्षितपणे ठेवण्यात आला असेल, अशा कोणत्याही व्यक्तीने असा पदार्थ विकला किंवा वितरित केला आणि ज्याच्यासमोर असा पदार्थ हजर करण्यात आला असेल त्या दंडाधिकाच्यास, कलम २, खंड (एक-क.), उपखंड (ज.) याच्या अर्थानुसार तो भेसल्युक्त असल्याचे आढळले असेल, आणि कोणत्याही व्यक्तीने त्याचे सेवन केले असता तिचा मृत्यु होणे संभवनीय असेल किंवा भारतीय दंड संहिता, कलम ३२० च्या अर्थानुसार जबर दुखापत ठरेल अशा १८६० ह्यातीपर्यंत असू शकेल इतक्या मुदतीच्या कारावासास, आणि पाच हजार रुपयांपेक्षा कमी असणार नाही इतक्या द्रव्यदंडास ती पाव होईल.]

(१ग) जर कोणत्याही व्यक्तीने कलम १४ किंवा कलम १४क च्या उपबंधांचे उल्लंघन केले तर, सहा महिन्यांपर्यंत असू शकेल इतक्या मुदतीच्या कारावासास, आणि पाचशे रुपयांपेक्षा कमी असणार नाही इतक्या द्रव्यदंडास ती पाव होईल:

(१घ) या अधिनियमाखालील अपराधाबद्दल दोषी ठरलेल्या कोणत्याही व्यक्तीने त्यानंतर तशाच प्रकारचा अपराध केला तर, पोटकलम (२) च्या उपबंधाना बाधा न येता, ज्या न्यायालयासमोर दुसरी किंवा नंतरची दोषसिद्धी होईल ते “न्यायालय, त्या व्यक्तीस या अधिनियमाखाली कोणतेही लायसन दिलेले असल्यास ते रद्द करण्याचा आवेदन देऊ शकेल आणि तदनंतर असे लायसन, या अधिनियमात किंवा त्याखाली केलेल्या नियमांत काहीही अंतर्भूत असले तरी, रद्द होईल.”

(२) या अधिनियमाखालील अपराधाबद्दल दोषी ठरलेल्या कोणत्याही व्यक्तीने त्यानंतर तशाच प्रकारचा अपराध केला तर, ज्या न्यायालयासमोर दुसरी किंवा नंतरची दोषसिद्धी होईल त्या न्यायालयाने, अपराधाचे नाव व राहण्याचे ठिकाण, अपराध आणि दिलेली शिक्षा यासंबंधीचे वृत्त, न्यायालय निवेदन करील अशा वृत्तपत्रांमध्ये किंवा अशा अन्य प्रकारे अपराधाच्या खचांनी प्रसिद्ध करवणे हे कायदेशीर असेल अशा प्रसिद्धीचा खर्च हा दोषसिद्धीच्या संबंधातील खचांचा एक भाग असल्याचे मानण्यात येईल आणि द्रव्यदंडाप्रसाधे त्याच रीतीने तो वसूल करण्याजोगा असेल.

खटल्यांची संक्षिप्त [१६क. फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३, यामध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, कलम १६ च्या १९७६ संपरीक्षा करण्याची संक्षीप्ती. केलेल्या पहिल्या वगाच्या न्यायिक दंडाधिकाच्याकडून किंवा महानगर दंडाधिकाच्याकडून संक्षिप्तीत्या करण्यात येईल आणि अशा संपरीक्षेस उक्त संहितेची कलमे २६२ ते २६५ (दोन्ही धरून) यांतील उपबंध शक्यतोवर लागू होतील :

१. १९७६ चा अधिनियम ३४, कलम १२ द्वारे घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).
२. वरील अधिनियमाच्या कलम १२ द्वारे नवीन क्रमांक दिला (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).
३. वरील अधिनियमाच्या कलम १२ द्वारे मूळ मजकुराएवजी घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).
४. वरील अधिनियमाच्या कलम १३ द्वारे घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

परंतु, या कलमाखालील संक्षिप्त संपरीक्षेमधील कोणत्याही दोषसिद्धीच्यां घाबतीत, दंडाधिकान्याने जास्तीत जास्त एक वर्ष इतक्या मुदतीच्या कारावासाचा शिक्षादेश देणे हे कायदेशीर असेल :

परंतु आणखी असे की, या कलमाखालील संक्षिप्त संपरीक्षेच्या प्रारंभी किंवा ती चालू असताना, जर दंडाधिकान्यास असे वाटले की, एक वर्षपिंका अधिक मुदतीच्या कारावासाचा शिक्षादेश घावा लागेल किंवा अन्य कोणत्याही कारणास्तव खटल्याची संक्षिप्त रीतीने संपरीक्षा करणे अनिष्ट होईल असे त्या प्रकरणाचे स्वरूप आहे तर, दंडाधिकारी पक्षकाराचे म्हणणे ऐकून घेतल्यानंतर तसे आदेशाद्वारे नमद करील आणि ज्यांची तपासणी करण्यात आली असेल त्या कोणत्याही साक्षीदारास पुन्हा बोलावील आणि उक्त संहितेद्वारे उपबंधित केलेल्या रीतीने खटल्याची मुनावणी किंवा फेरसुनावणी करण्याचे काम पुढे सुरु करील.]

[१७. (१) या अधिनियमाखालील अपराध कंपनीने केला असेल तर,—

कंपन्यांनी केलेले अपराध.

(क.) (एक) कंपनीचे कामकाज चालविष्याबद्दल कंपनीची प्रभारी म्हणून किंवा कंपनीस जबाबदार म्हणून पोटकलम (२) खाली नामनियुक्त केलेली अशी कोणतीही व्यक्ती असल्यास अशी व्यक्ती (तिचा या कलमात यापुढे 'जबाबदार व्यक्ती' म्हणून निर्देश करण्यात आला आहे); किंवा

(दोन) अशा प्रकारे कोणतीही व्यक्ती नामनियुक्त करण्यात आली नसेल तर, अपराध घडला त्यावेळी कंपनीचे कामकाज चालविष्याबद्दल कंपनीची प्रभारी आणि कंपनीला जबाबदार असलेली प्रत्येक व्यक्ती; आणि

(ख.) कंपनी,

—अपराधाबद्दल दोषी असल्याचे मानण्यात येईल आणि त्यांच्याविशद्ध कार्यवाही करण्यास आणि त्यानुसार शिक्षा मिळण्यास त्या पात्र असतील :

परंतु, अशा कोणत्याही व्यक्तीने अपरोध आपल्या नकळत घडलै आणि असा अपराध घडनये म्हणून आपण सर्व प्रकारे यथायोग्य तत्परता दाखविली होती असे शाब्दीत केले तर, या कलमात अंतर्भूत असलेल्या कोणत्याही गोष्टीमुळे ती या अधिनियमात उपबंधित केलेल्या कोणत्याही शिक्षेस पात्र ठरणार नाही.

(२) कोणतीही कंपनी, कंपनीकडून या अधिनियमाखालील कोणताही अपराध घडूनये म्हणून आवश्यक किंवा समयोचित असतील अशा सर्व शक्तीचा वापर करण्यासाठी व अशा सर्व उपाययोजना करण्यासाठी तिच्या संचालकांपैकी किंवा व्यवस्थापकांपैकी कोणालाही (अशा व्यवस्थापकाची मुख्यत्वेकरून व्यवस्थापकीय किंवा पर्यवेक्षकीय नायाने नियुक्ती केली असताना) लेखी आदेशाद्वारे प्राधिकृत करू शकेल आणि असा संचालक किंवा व्यवस्थापक याला जबाबदार व्यक्ती म्हणून आपण नामनियुक्त केले आहे अशा अर्थाची नोटीस विहित करण्यात येईल अशा नमुन्यात विहित अशा रीतीनं, आणि सोबत याप्रमाणे नामनियुक्त होण्यास अशा संचालकाने क्रिंवा व्यवस्थापकाने दिलेली लेखी संमती स्थानिक (आरोग्य) प्राधिकरणाकडे पाठवू शकेल.

स्पष्टीकरण.—कंपनीच्या निरनिराळ्या आस्थापना किंवा शाखा असल्यास अथवा कोणत्याही आस्थापनेत किंवा शाखेत निरनिराळी युनिटे असल्यास, निरनिराळ्या आस्थापनाच्या किंवा शाखांच्या अथवा युनिटांच्या संबंधात या पोटकलमाखाली निरनिराळ्या व्यक्ती नामनियुक्त करता येतील व कोणत्याही आस्थापनाच्या, शाखेच्या किंवा युनिटाच्या संबंधात नामनियुक्त केलेली व्यक्ती ही, अशी आस्थापना, शाखा किंवा युनिट यांच्या संबंधातील जबाबदार व्यक्ती असल्याचे मानण्यात येईल.

(३) पोटकलम (२) खाली नामनियुक्त केलेली व्यक्ती,—

(एक) कंपनीकडून अशी नामनियुक्ती रद्द करणारी त्यानंतरची नोटीस स्थानिक (आरोग्य) प्राधिकरणास मिळणे; किंवा

(दोन) त्या कंपनीचा संचालक किंवा, प्रकरणपरत्वे, व्यवस्थापक असण्याचे बंद होणे; किंवा

(तीन) नामनियुक्ती रद्द करण्यासाठी कंपनीला तसे कळवून स्थानिक (आरोग्य) प्राधिकरणाला तिने विनंती करणे [स्थानिक (आरोग्य) प्राधिकरणाकडून ती विनंती मान्य करण्यात येईल];

—यांपैकी जी गोष्ट सर्वात आधी घडेल ती घडेतोपर्यंत जबाबदार व्यक्ती असण्याचे चालू राहील :

परंतु, जेव्हा अशी व्यक्ती कंपनीचा संचालक किंवा, प्रकरणपरत्वे, व्यवस्थापक असण्याचे बंद होईल तेव्हा, ती व्यक्ती ते वृत्त स्थानिक (आरोग्य) प्राधिकरणास कळवील :

१. १९७६ चा अधिनियम ३४, कलम १४ द्वारे मूळ कलम १७ ऐवजी घाटले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी वै तेव्हापासून).

परंतु आणखी असे की, जेव्हा अशी व्यक्ती खंड (तीन) खाली विनंती करील तब्हा स्थानिक (आरोग्य) प्राधिकरण अशी नामनियुक्ती, ज्या तारखेस विनंती करण्यात आली असेल त्या आधीच्या तारखेपासून रद्द करणार नाही.

(४) पूर्ववर्ती पोटकलमांमध्ये काहीही अंतर्भूत असेल तरी, या अधिनियमाखालील अपराध कंपनीने केला असेल आणि कंपनीचा कोणताही संचालक, व्यवस्थापक, सचिव किंवा अन्य अधिकारी [पोटकलम. (२) खाली नामनियुक्त केलेली व्यक्ती नव्हे] याच्या संमतीने, किंवा मूकानुमतीने करण्यात आला आहे किंवा त्याने केलेल्या कोणत्याही हलगर्जीपणाशी त्या अपराधाचा कारणसंबंध जोडता येण्यासारखा आहे असे शाब्दीत करण्यात आले तर, असा संचालक, व्यवस्थापक, सचिव किंवा अन्य अधिकारी हासुद्धा त्या अपराधाबद्दल दोषी असल्याचे मानण्यात येईल आणि त्याच्याविश्वद्व कार्यवाही केली जाण्यास व त्यानुसार शिक्षा, मिळण्यास तो पाव असेल.

स्पष्टीकरण.—या कलमाच्या प्रयोजनार्थ.—

(क) “कंपनी” याचा अर्थ, कोणताही निगम निकाय, असा आहे व त्यात पेढीचा किंवा अन्य व्यक्तिसंघाचा अंतर्भूत आहे;

(ख) “संचालक” याचा पेढीच्या संबंधातील अर्थ, पेढीतील भागीदार, असा आहे; आणि

(ग) हॉटेल उद्योगातील कंपनीच्या संबंधात “व्यवस्थापक” या संज्ञेमध्ये, त्या कंपनीने व्यवस्थापन केलेल्या किंवा चालवलेल्या कोणत्याही हॉटेलच्या खाद्यपेयव्यवस्था विभागाच्या प्रभारी व्यक्तीचा समावेश होतो.]

संपत्ती समपहृत १८. जर एखादी व्यक्ती या अधिनियमातील कोणत्याही उपबंधाचे किंवा त्याखालील कोणत्याही करणे, नियमाचे उल्लंघन केल्याबद्दल या अधिनियमाखाली दोषी उरली असेल तर, ज्याच्या संबंधात उल्लंघन झाले असेल तो अन्नपदार्थ समपहृत करून सरकारजमा करता, येईल :

[परंतु, त्या अन्नपदार्थाचे पुनःसंस्करण केल्यास तो माणसांनी उपयोग करण्यायोग्य अशा विहित दर्जानुसूत करता येण्यासारखा आहे अशी न्यायालयाची खाली पटली तर, न्यायालय, आदेश काढून, आदेशामध्ये विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशा अधिकाऱ्याच्या दखरेखीखाली पुनःसंस्करण करून नंतर, या अधिनियमातील अन्य उपबंधांच्या अधीनलेने, तो अन्नपदार्थ विक्री यावा यासाठी, मालकाने जामीन-दारांसह किंवा त्यांच्याविना बंधपत्र किण्यादित करून दिले की त्यास तो परत करण्यात यावा असे कर्मावू शकेल.]

या अधिनियमा— १९. (१) कोणत्याही भेसल्युक्त किंवा गैरछापाच्या अन्नपदार्थाची विक्री करण्याच्या संबंधातील खालील खटल्यांमध्ये अपराधाबद्दलच्या खटल्यांमध्ये, आपण विक्री केलेल्या अन्नपदार्थाचा गुणधर्म, त्यातील मुख्य द्रव्य किंवा त्याची कोणते बचाव देता प्रत याचाच विक्रेत्याला माहिती नव्हती किंवा एखादा पदार्थ खरेदीदाराने विश्लेषणाकरिता खरेदी येतील किंवा देता केलेला असून त्या विक्रीमुळे त्याचा तोटा झाला नाही असे अभिकथन करणे हा बचाव होणार नाही. येणार नाहीत.

[(२) (क) एखादा भेसल्युक्त किंवा गैरछापाचा अन्नपदार्थ;

(एक) त्याच्या विक्रीकरिता लायसन विहित करण्यात आले असेल त्याबाबतीत, यथोचित-रीत्या लायसन धारण करणारा निर्माणक, वितरक किंवा व्यापारी याच्याकडून,

(दोन) अन्य कोणत्याही बाबतीत, विहित नमुन्यातील लेखी प्राण्यासनासह कोणताही निर्माणक, वितरक किंवा व्यापारी याच्याकडून,
—आपण खरेदी केला होता; आणि

(ख) तो अन्नपदार्थ आपल्या ताब्यात असलाना आपण योग्यप्रकारे साठवून ठेवला होता आणि आपण तो जसा खरेदी केला होता तशाच स्थितीत विकला;
—असे विक्रेत्याने शाब्दीत केले तर, त्याने तशा भेसल्युक्त किंवा गैरछापाच्या अन्नपदार्थाच्या विक्रीच्या संबंधातील अपराध केला आहे असे मानण्यात येणार नाही.]

(३) [कलम १४ मध्ये] निर्दिष्ट केलेले प्राण्यासन ज्या व्यक्तीने दिले असे अभिकथन करण्यात आले असेल अशी कोणतीही व्यक्ती सुनावणीच्या वेळी उपस्थित राहण्यास व साक्ष देण्यास हक्कदार असेल.

१. १९७६ चा अधिनियम ३४, कलम १५ द्वारे घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

२. १९६४ चा अधिनियम ४९, कलम १० द्वारे मुळ भजकुराएवजी घातले (१ मार्च, १९६५ रोजी व तेव्हापासून).

२०. (१) [कलम १४ किंवा कलम १४क खालील अपराध वगळून या अधिनियमाखालील अपराधांची दखल अपराधाबद्दलचा खटला] [केंद्र शासन किंवा राज्य शासन * * * अथवा केंद्र शासनाने किंवा घेणे व संपरीक्षा. राज्य शासनाने * * * याबाबतीत सर्वसाधारण किंवा विशेष अदेशाद्वारे प्राधिकृत केलेली व्यक्ती] यांच्याखेरीज किंवा त्यांच्या लेखी संमतीखेरीज कोणालही सुरु करता येणार नाही:

परतु, या अधिनियमाखालील अपराधाबद्दलचा खटला, कलम १२ मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या खरेदीदाराने [किंवा मान्यताप्राप्त संघटनेने] न्यायालयामध्ये तक्रारीसोबत शासकीय विश्लेषकाचा अभिप्राय हजर केल्यास [त्याला किंवा तिला] सुरु करता येईल.

[२] (२) महानगर दंडाधिकारी किंवा प्रथम वर्ग न्यायिक दंडाधिकारी यांच्या न्यायालयापेक्षा कनिष्ठ दजचि कोणतेही न्यायालय या अधिनियमाखालील कोणत्याही अपराधाची संपरीक्षा करणार नाही.

१९७४ (३) फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३, यामध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, कलम १६, पोटकलम चा २. (१क्क) खालील शिक्षापात्र अपराध हा दखलपात्र व बिनजामिनी गुन्हा असेल.]

[२०क. कोणत्याही अन्पदार्थक्षिणी निर्माणक, वितरक किंवा व्यापारी नसलेल्या कोणत्याही व्यक्तीने निर्माणक, इत्यादीवर जो अपराध केल्याचे अभिकथित वरण्यात येईल अशा, या अधिनियमाखालील कोणत्याही अपराधाची संपरीक्षा चाल असताना कोणत्याही वेळी न्यायालयाची, त्यांच्यासमीर सादर केलेल्या पुराव्यावरून जर अशी खाकी पटली की, असा निर्माणक, वितरक किंवा व्यापारी हासुद्धा त्या अपराधामध्ये गुंतलेला आहे तर, [फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३, कलम ३१९, पोटकलम (३) यामध्ये] किंवा कलम २० यामध्ये काहीही १९७४ अंतर्भूत असले तरी, जणू त्यांच्याविरुद्ध कलम २० खाली खटला दाखल करण्यात आला आहे असे समजून चा २. त्याप्रमाणे न्यायालयास त्यांच्याविरुद्ध कार्यवाही करता येईल.]

१९५८ [२०कक. अपराधी परिवेश अधिनियम, १९५८, यामध्ये किंवा फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३, चा २०. याचे कलम ३६० यामध्ये अंतर्भूत असलेली कोणतीही गोष्ट या अधिनियमाखालील अपराधाबद्दल दोषी १९७४ ठरलेल्या व्यक्तीला, ती व्यक्ती अठरा वर्षाखालील वयाची असल्याखेरीज लागू होणार नाही.] अपराधी परिवेश अधिनियम, १९५८ व फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३ यांचे कलम ३६० लागू करणे.

१९७४ (२१. फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३, याच्या कलम २९ मध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, वाढीव शिक्षा चा २. उक्त कलमाखालील आपल्या शक्तीचा अतिक्रम करून कोणत्याही महानगर दंडाधिकाऱ्याने किंवा कोणत्याही प्रथम वर्ग न्यायिक दंडाधिकाऱ्याने, आजीव कारावासाचा किंवा सहा वषप्रिक्षा अधिक मुदतीच्या कारावासाचा शिक्षादेश खेरीजकरून, या अधिनियमाद्वारे प्राधिकृत करण्यात आलेला कोणताही शिक्षादेश देणे हे फायदेशीर शक्ती. असेल.]

२२. या अधिनियमाखालील सद्भावपूर्वक केलेल्या किंवा करण्याचे योजलेल्या कोणत्याही गोष्टी- सद्भावपूर्वक केलेल्या द्वद्दल कोणत्याही व्यक्तीविरुद्ध कोणताही दावा, खटला किंवा इतर वैध कार्यवाही सुरु करता येणार नाही. कारवाईला संरक्षण.

[२२क. या अधिनियमाच्या सर्व किंवा त्यांपैकी कोणत्याही उपवंधाची अंमलबजावणी करण्यासंबंधी केंद्र शासनाची स्वतळा आवश्यक वाटतील असे निदेश केंद्र शासन राज्य शासनाला देऊ शकेल व राज्य शासन अशा निदेशांचे अनुपालन करील.] केंद्र शासनाची निदेश देण्याची शक्ती.

१. १९७६ चा अधिनियम ३४, कलम १६ द्वारे मूळ मजकुराएवजी घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

२. १९६४ चा अधिनियम ४९, कलम ११ द्वारे मूळ मजकुराएवजी घातले (१ मार्च, १९६५ रोजी व तेव्हापासून).

३. १९७६ चा अधिनियम ३४, कलम १६ द्वारे गाठले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

४. १९८६ चा अधिनियम ७०, कलम ३, खंड (क) द्वारे समाविष्ट करण्यात आले.

५. १९८६ चा अधिनियम ७०, कलम ३, खंड (ख) द्वारे समाविष्ट करण्यात आले.

६. १९६४ चा अधिनियम ४९, कलम १२ द्वारे घातले (१ मार्च, १९६५ रोजी व तेव्हापासून).

७. १९७६ चा अधिनियम ३४, कलम १७ द्वारे मूळ मजकुराएवजी घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

८. वरील अधिनियमाच्या कलम १८ द्वारे घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

९. वरील अधिनियमाच्या कलम १९ द्वारे मूळ मजकुराएवजी घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

१०. वरील अधिनियमाच्या कलम २० द्वारे घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

केंद्र शासनाची २३. [(१) केंद्र शासनांला या अधिनियमाच्या उपबंधांची अंमलबजावणी करण्याकरिता, समितीशी नियम करण्याची विचारविनिमय करून आणि शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे पूर्वप्रकाशन करून नियम करता येतील; शक्ती.]

परंतु, असा विचारविनिमय न करता नियम करणे आवश्यक आहे अशी परिस्थिती निर्माण झाली आहे असे केंद्र शासनाचे मत असेल तर, समितीच्या विचारविनिमयाशिवाय तसे क्राऱता येईल. परंतु अशा बाबतीत, नियम केल्यानंतर सहा महिन्याच्या आत समितीशी विचारविनिमय करण्यात येईल आणि उक्त नियमाच्या विशेषांकांना संबंधात समितीकडून करण्यात येतील अशा सूचना केंद्र शासन विचारात घेईल.]

[(१क)] [विशेषतः व पूर्वगामी शक्तीच्या व्यापकतेला बाध न येता, अशा नियमांमध्ये पुढील सर्व किंवा त्यांपैकी कोणत्याही घावीसंबंधी उपबंध करता येईल :—]

(क) ज्यांची आयात करण्यासाठी लायसन आवश्यक आहे असे अन्नपदार्थ किंवा अन्नपदार्थाची वर्ग विनिर्दिष्ट करणे आणि अशा लायसनाचा नमुना व शर्ती, ते देण्याची शक्ती प्रदान केलेले प्राधिकरण, [त्याकरिता द्यावयाची फी, लायसनाच्या शर्तीचे पालन करण्याबद्दल प्रतिभूती म्हणून कोणत्याही रकमेची ठेव आणि ज्या परिस्थितीत असे लायसन किंवा प्रतिभूती रद्द किंवा समपद्धत करता येईल ती परिस्थिती विहित करणे];

(ख) कोणत्याही अन्नपदार्थाची प्रतिविषयक मानके निश्चित करणे व त्यासंबंधात अनुज्ञेय कमीजास्तपणाच्या मर्यादा निश्चित ठरवणे;

(ग) केंद्र शासन याबाबतीत शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे विनिर्दिष्ट करील असा कोणताही अन्नपदार्थ किंवा अशा वर्गाचे अन्नपदार्थ याचे उत्पादन, वितरण व विक्री यांवर कडक नियंत्रण घालण्यासाठी विशेष उपबंध करणे,—यामध्ये, जेवे त्यांची निर्मिती करण्यात येत असेल त्या वास्तूची नोंदणी करणे, ती वास्तू स्वच्छ ठेवणे, असा पदार्थ किंवा अशा वर्गाचे पदार्थ याचे उत्पादन, वितरण व विक्री यांच्याशी संबंधित असलेल्या व्यक्तीचे आरोग्यरक्षण करणे या बाबी समाविष्ट आहेत;

(घ) पदार्थाचे स्वरूप, प्रत किंवा परिमाण याबाबत लोकांची किंवा खरेदीदाराची फसवणक किंवा दिशाभूल होऊ नये [किंवा भेसलीस प्रतिबंध ब्हावाव] या दृष्टीने कोणत्याही अन्नपदार्थाचे आवेष्टन व लेबल आणि अशा आवेष्टनाची किंवा लेबलाची आकृती यांवर निर्बंध घालणे;

(इ) अन्न निरीक्षक व शासकीय विश्लेषक यांच्या अहंता, शक्ती व करंब्ये निश्चित करणे;

[(इ.ह.) शासकीय विश्लेषकाकडून या अधिनियमाखाली ज्या प्रयोगशाळेत अन्नपदार्थाच्या किंवा भेसलीकारी पदार्थाच्या नमुन्याचे विश्लेषण करता येईल अशा प्रयोगशाळा निश्चित करणे;]

(च) अन्न म्हणून वापर करण्यात आल्यास आरोग्याला अपायकारक होईल अशा कोणत्याही पदार्थाच्या विक्रीस बंदी घालणे किंवा त्याच्या विक्रीच्या शर्ती निश्चित करणे किंवा कोणत्याही अन्नपदार्थाच्या निर्मितीतील घटकद्रव्य म्हणून त्याचा वापर होण्यावर कोणत्याही प्रकारचा निर्बंध घालणे किंवा लायसने देऊन कोणत्याही अन्नपदार्थाच्या निर्मितीचे किंवा विक्रीचे नियमन करणे;

(छ) सार्वजनिक आरोग्याच्या दृष्टीने कोणत्याही अन्नपदार्थाच्या विक्रीच्या शर्ती किंवा विक्रीचे लायसन देण्याबाबतच्या शर्ती निश्चित करणे;

(ज) विश्लेषणाकरिता खरेदी केलेल्या अन्नाचा नमुना ज्यामध्ये ठेवण्यात आला असेल ती पावे कशा रीतीने मोहोरबंद करावीत किंवा बांधावीत ते विनिर्दिष्ट करणे;

*[(ज.ज.) विश्लेषणाच्या पद्धती निश्चित करणे;]

(झ) भीठ व साखर यांचेरीज अनुज्ञेय अशा रक्षकद्रव्यांची यादी—फले, भाज्या किंवा द्यांपासून घनवलेले पदार्थ किंवा अन्य कोणताही अन्नपदार्थ टिकविण्याकरिता हीच तेवढी द्रव्ये वापरता येतील—व प्रत्येक रक्षकद्रव्याचे कमाल परिमाण विनिर्दिष्ट करणे;

(ज) कोणत्याही अन्नपदार्थात वापरता येतील अशी रंजकद्रव्ये व त्यांचे कमाल परिमाण विनिर्दिष्ट करणे;

१. १९७६ चा अधिनियम ३४, कलम २१ द्वारे नवीन पोटकलम (१) घातले व मूळ पोटकलम (१) ला (१क) असा नवीन क्रमांक दिला (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

२. वरील अधिनियमाच्या कलम २१ द्वारे मूळ मजकुराएवजी घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

३. १९६४ चा अधिनियम ४९, कलम १३ द्वारे मूळ मजकुराएवजी घातले (१ मार्च, १९६५ रोजी व तेव्हापासून).

४. १९७६ चा अधिनियम ३४, कलम २१ द्वारे घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

(४) या अधिनियमापासून किंवा त्यामध्ये आवश्यक करण्यात आलेल्या कोणत्याही गोष्टी-पासून कोणत्याही अन्नपदार्थास किंवा कोणत्याही वर्गाच्या अन्नपदार्थास, काही शर्ती विनिर्दिष्ट केल्या असल्यास त्यांच्या अधीनतेने, सूट देणे;

(५) अन्नातील भेसळकारी पदार्थ म्हणून वापरण्यात येणारा पदार्थ म्हणून ओळखल्या जाणाऱ्या पदार्थाची निर्मिती, वाहूकूक किंवा विक्री यावर बंदी घालणे किंवा त्याबाबत नियमन करणे;

(६) (एक) कोणत्याही अन्नपदार्थात कोणत्याही प्रकारे पाणी किंवा अन्य विरलकारक किंवा भेसळकारी पदार्थ यांची भर घालण्यास;

(दोन) कोणत्याही अन्नपदार्थमधून कोणतेही घटकद्रव्य काढून घेण्यास;

(तीन) ज्यामध्ये अशी भर घातली असेल किंवा ज्यामधून घटकद्रव्य काढून घेतले असेल किंवा ज्यावर कृतिमपणे संस्कार करण्यात आला असेल अशा कोणत्याही अन्नपदार्थाची विक्री करण्यास;

(चार) स्वभावत: किंवा स्वरूपत: जे सारखे आहेत अशा दोन किंवा अधिक अन्नपदार्थाची मिश्रण करण्यास;

—बंदी करणे किंवा त्याबाबत नियमन करणे;

(७) या अधिनियमाच्या किंवा त्याखाली केलेल्या नियमांच्या उपबंधानुसार नसतील असे अन्नपदार्थ नष्ट करण्याबाबत उपबंध करणे.

[(२) या अधिनियमाखाली केंद्र शासनाने केलेला प्रत्येक नियम, तो केल्यानंतर होईल तितक्या लवकर, संसदेच्या प्रयेक सभागृहापुढे, ते सत्रासीन असताना, [एका सत्राते किंवा दोन किंवा अधिक क्रमवर्ती सत्रे मिळून जो बनलेला असेल अशा एकूण तीस दिवसांच्या कालावधीकरिता ठेवण्यात येईल आणि पूर्वोक्त सत्राच्या किंवा क्रमवर्ती सत्रांच्या लगतनंतरचे सत्र संपव्यापूर्वी जर,] त्या नियमात कोणताही बदल करण्याबाबत दोन्ही सभागृहांचे मतैक्य झाले किंवा तो नियम केला जाऊ नये याबाबत दोन्ही सभागृहांचे मतैक्य झाले तर; तो नियम त्यानंतर अशा बदललेल्या स्वरूपातच परिणामक होईल किंवा, प्रकरणपरत्वे, मुळीच परिणामक होणार नाही; तथापि अशा कोणत्याही बदलामुळे किंवा शन्यीकरणामुळे, तत्पूर्वी त्या नियमाखाली केलेल्या कोणत्याही गोष्टीच्या विधिग्राह्यतेस बाध येणार नाही.]

२४. (१) राज्य शासनाला, या अधिनियमाच्या उपबंधाची अंमलबजावणी करण्यासाठी नियम राज्य शासनाची करावयाचे जाल्यास, समितीचा विचार घेऊन व पूर्वप्रकाशनाच्या शर्तीच्यां अधीनतेने, कलम २३ च्या नियम करण्याची कक्षेत न येणाऱ्या बाबीसंबंधात नियम करता येतील.

(२) विशेषत: आणि पूर्वगामी शक्तीच्या व्यापकतेला बाध न येता, अशा नियमांद्वारे,—

(क) अन्न (आरोग्य) प्राधिकरण [व स्थानिक प्राधिकरण यांच्या व स्थानिक (आरोग्य) प्राधिकरण यांच्या या अधिनियमाखालील] शक्ती व कर्तव्ये निश्चित करता येतील;

(ख) अन्नपदार्थाची किंवा कोणत्याही विनिर्दिष्ट अन्नपदार्थाची किंवा विनिर्दिष्ट वर्गाच्या अन्नपदार्थांची विक्रीकरिता निर्मिती करण्यासाठी, साठवण करण्यासाठी, विक्री करण्यासाठी आणि वितरण करण्यासाठी द्यावयाच्या लायसनांचे नमूने, अशा लायसनांकरिता करावयाच्या अर्जाचा नमूना, कोणत्या शर्तीच्या अधीनतेने अशी लायसने दिली जातील, ती देण्याचे अधिकार असलेले प्राधिकरण, [त्यासाठी द्यावयाची फी, लायसनाच्या शर्तीचे पालन करण्याकरिता प्रतिभूती म्हणन किंवा रक्कम ठेवावयाची आणि कोणत्या परिस्थितीत असे लायसन किंवा प्रतिभूती [निलिंबित, इद किंवा समपहूत करता येईल ते] विहित करता येईल;]

(ग) कोणत्याही अन्नपदार्थाची विश्लेषण करण्याकरिता किंवा या अधिनियमाखाली ज्याकरिता फी विहित करता येत असेल अशा कोणत्याही बाबीकरिता किंवा फी द्यावयाची ते निवेशित करता येईल;

१. १९६४ चा अधिनियम ४९, कलम १३ द्वारे मूळ मजकुराएवजी घातले (१ मार्च, १९६५ रोजी व तेव्हापासून).

२. १९७६ चा अधिनियम ३४, कलम २१ द्वारे मूळ मजकुराएवजी घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

३. वरील अधिनियमाच्या कलम २२ द्वारे मूळ मजकुराएवजी घातले (१ एप्रिल, १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

४. १९६४ चा अधिनियम ४९, कलम १४ द्वारे गाळले.

५. वरील अधिनियमाच्या कलम १४ द्वारे “आणि त्यासाठी द्यावयाची फी” या शब्दाएवजी घातले (१ मार्च, १९६५ रोजी व तेव्हापासून).

६. १९७६ चा अधिनियम ३४, कलम २२ द्वारे मूळ मजकुराएवजी घातले (१ एप्रिल १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

(८) या अधिनियमाखाली बसवलेला द्रव्यदंड वसूल झाल्यावर तो संपूर्णपणे किंवा त्याचा काही भाग एखादा स्थानिक प्राधिकरणाला देण्यात यावा असे निर्देशित करता येईल;

(९) या अधिनियमाद्वारे राज्य शासनाला किंवा अन्न (आरोग्य) प्राधिकरणाला दिलेल्या शक्ती व नेमून दिलेली कार्ये दुय्यम प्राधिकरणाकडे किंवा स्थानिक प्राधिकरणांकडे प्रत्यायोजित करण्याबाबत उपबंध करता येईल.

(३) राज्य शासनांनी या अधिनियमाखाली केलेले सर्व नियम, ते केल्यानंतर शक्य तितक्या लवकर संबंधित राज्य विधानमंडळापुढे ठेवण्यात येतील.

निरसन व व्यावृत्ती. २५. (१) ज्याच्यावर या अधिनियमाचा विस्तार आहे अशा कोणत्याही राज्यात जर या अधिनियमाच्या प्रारंभाच्या लगतपूर्वी या अधिनियमाला समनुरूप असा कोणताही कायदा अंमलात असेल तर, असा प्रारंभ होताच तो समनुरूप कायदा निरसित ठरेल.

(२) या अधिनियमामुळे कोणताही समनुरूप कायदा निरसित झाला तरी, अशा समनुरूप कायद्याखाली केलेले व या अधिनियमाच्या प्रारंभाच्या लगतपूर्वी अंमलात असलेले अन्वभेसठ प्रतिबंधांसंबंधीचे सर्व नियम, विनियम व उपविधी हे, या अधिनियमाच्या उपबंधाशी विसंगत किंवा त्यांस प्रतिकूल असतील तेवढी बाब व तेवढी मयदा खेरीजकरून एरव्ही आणि या 'अधिनियमाखाली केलेल्या नियमांद्वारे ते बदलले जाईपर्यंत, विशेषित केले जाईपर्यंत किंवा निरसित केले जाईपर्यंत तसेच अंमलात राहील'.

१. हा अधिनियम जम्मू आणि काश्मीर राज्याला लागू करताना, कलम २५ मध्ये, पोटकलम (२) नंतर पुढील पोटकलम घालण्यात येईल, *ते असे:—

"(३) (क) या कलमातील, या अधिनियमाच्या प्रारंभासंबंधीच्या निर्देशांचा अर्थ, अन्न भेसठ प्रतिबंधक (विशेषित) अधिनियम, १९७१, याच्या प्रारंभासंबंधीचे *निर्देश म्हणून लावला जाईल

(ख) शंकानिरसनार्थ याद्वारे असे जाहीर केले आहे की, पोटकलम (२) चे उपबंध सर्वसाधारण वाक्खंड अधिनियम, १८९७, (१८९७ चा १०) याच्या कलम ६ मधील उपबंधांना बाध आणणार नाहीत आणि जम्मू व काश्मीर राज्यामध्ये अंमलात असलेला समनुरूप कायदा म्हणजे एखादी अधिनियमिती असावी त्याप्रमाणे ते अशा समनुरूप कायद्याच्या निरसनालाही लागू होतील."

*२६ जानेवारी, १९७२ (१९७१ चा अधिनियम ४१, कलम ४ पहा).